

HALKIN EMEK PARTİSİ

PROGRAM

HALKIN EMEK PARTİSİ

PROGRAM

1990

İÇİNDEKİLER

Sayfa

I- DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE DURUM..... 5
Dünyada Durum..... 5
Türkiye'de Durum..... 5

II- DEVLETİN VE TOPLUMUN DEMOKRATİKLEŞMESİ.....12
Sosyal Hukuk Devleti..... 12
İnsan Hakları..... 14
Çoğulcu ve Katılımcı Demokrasi..... 15
Eşitlik..... 15
1982 Anayasası Demokratikleşmeye Engeldir..... 16
Demokrasi Eşitlik ve Kürt Sorunu..... 18
Toplum Şiddetten Arındırılacaktır..... 19
Yasama ve Yürütme..... 20
Vatandaşlık..... 21
Türkiyeli Siyasi Mülteciler..... 21
Gezi ve Yerleşme Özgülüğü..... 21
Sığınma Hakkı..... 21
Basın ve Yayın Özgürlüğü..... 21
Soydaşlık-Vatandaşlık..... 22
Laiklik..... 23

YEREL YÖNETİMLER..... 23
Olağanüstü Hal Durumu..... 25
İç Güvenlik..... 25

IV- HUKUK VE ADALET..... 26
Yargı Bağımsızlığı..... 26
Savunma..... 27
Mecburi Müdafilik..... 28
Yargı..... 28
Genel Af Çıkartılacaktır..... 29
İdam Cezası Kaldırılacaktır..... 30
Tutukluluk bir Tedbirdir..... 30
Cezaya Dönüştürülemez..... 30
Cezaevleri İslah ve Eğitim Kurumlarına Dönüştürülecek, İşkence Önlenecektir..... 31

Sayfa

V- DIŞ İLİŞKİLER VE SAVUNMA..... 32
Askeri Paktlar ve Askeri Üsler.....33
Barış ve Silahsızlanma..... 34
Türkiye Avrupa Birliğine Katılacaktır..... 35
Kıbrıs Sorunu.....38

VI - SOSYAL POLİTİKALAR..... 38
Çalışma Yaşamı..... 38
Sosyal Güvnelik Hakkı..... 44
Sağlık..... 45
Birinci Basamak Sosyalleştirme Hizmeti.....46
İkinci Basamak Sosyalleştirme Hizmeti.....46
Üçüncü Basamak Sosyalleştirme Hizmeti.....46
Beslenme..... 47
Kentleşme..... 49
Konut Sorunu..... 51
Kadın Hakları..... 53
Ailenin Korunması.....53
Gençlik..... 54
Spor..... 55

ÇEVRE SORUNU..... 55

EĞİTİM VE KÜLTÜR..... 57
Eğitim..... 57
Kültür.....60

EKONOMİ..... 61
Sanayi..... 62
Tarım..... 62
Vergi.....63
Turizm ve Dinlenme.....63
Bölgeler Arası Dengesizlik.....63

I - DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE DURUM

a - Dünya'da Durum

Ekolojik dengenin bozulmaya başlaması ve nükleer tehdit, dünyada barış ve silahsızlanma çabaların artırdı.

Farklı siyasal ve toplumsal sistemlere bağlı devletler, diyaloğ ve işbirliği ile evrensel değerlere öncelik verdiklerini, şiddetin ve savaşın yer almadığı, doğal dengenin korunduğu bir dünya düzenini gerçekleştirmek istediklerini belirtiyorlar.

Ne var ki bu kolay olmuyor. Hem sınıflar ve katmanlar arası ve hem de bölgeler ve ülkeler arası gelişme ve gelir farklılıkları büyük çatışmalar ayol açıyor ve işbirliğini engelliyor.

Kişi başına düşen milli geliri, ileri kapitalist ülkelerdekinin yüzde onunda az olan azgelişmiş ülkelerde, dünya nüfusunun yüzde yetmişi yaşıyor. Kötü beslenen, bir kısmı aç ve sağlıksız koşullarda yaşayan bu insanlar genellikle siyasal, dinsel ve ırksal baskıların da altındadırlar. Azgelişmişlik çemberini kıramı-yorlar. Barışçı ve demokratik yoldan miltarist, ırkçı, totaliter ve teokratik güçlerin iktidarına son verme umutlarını korumakta güçlük çekiyorlar.

Doğu ile Batı arasındaki işbirliği, insanlığın geleceği bakımından çok önemli ve olumlu bir gelişme. Ama Üçüncü Dünya Ülkeleri açısından yeni güçlükler yaratıyor.

Üçüncü Dünya Ülkeleri, bilimsel ve teknolojik geri kalmışlıkları nedeniyle sanayileşmiş ülkelere sürekli kaynak aktarıyor ve göreceli olarak yoksullaşıyorlar.

Sosyalist ülkelerin, kaynaklarını kendi kalkınmaları

ve ekonomik güçlüklerini aşmaları için kullanmaya yönelmeleri, sanayileşmiş kapitalist ülkelerin yatırımlarının önemli bir bölümünü Doğu Avrupa'ya kaydırmak istemeleri, geri kalmış Üçüncü Dünya Ülkelerine yapılan toplam yatırımların azalmasına neden olacaktır. Bu da işsizliği ve yoksulluğu daha çok artıracaktır.

Üçüncü Dünya Ülkelerinde insanların hak ve özgülükleri, halkların etnik kimlikleri ve varlıkları tehdit altındadır.

Yeterince üretemeyen ve ürettiğinin de büyük bir bölümünü uluslararası tekellere ve onların işbirlikçisi sınıf ve tabakalara kaptıran emekçi halk, açlığa ve yoksulluğa mahkum edilmiştir.

Baskı altındaki halklar ise kültürlerini korumak ve geliştirmek olanağından yoksun bırakılmış. Evrensel kültürün bir parçası olan ve bütün insanlığı ilgilendiren, bu nedenle korunması gereken ulusal kültürlerin bazıları yok olma tehlikesiyle karşıya karşıyadır.

Bu haksız düzenin korunması için oluşturulan totaliter yönetimler, her türlü demokratik talepleri ve başkaldırıyı şiddetle ezmekte ve bazı durumlarda kitle kıyımına girişmekte tereddüt etmiyorlar.

Sanayileşmiş kapitalist ülkelerle, sosyalist ülkeler, kendi iç sorunlarını çözebilecek dinamiklere sahiptirler.

Bugün asıl sorun, dünya nüfusunun dörtte üçünden fazlasının yaşadığı Üçüncü Dünya Ülkelerinin durumudur.

Bu ülkelerin sorunlarının temelinde dünya ekonomik sisteminin dengesizliği ve haksızlığı yatar.

Adil bir dünya ekonomik sistemini kurmak, sanayileşmiş ülkelerin demokratik kurumlarıyla işbirliği içinde Üçüncü Dünya Ülkelerinin ortak çabasıyla mümkündür.

İnsanların hak ve özgülüklerine, halkların kimliklerine bilinçli olarak sahip çıktığı çağımızda, baskı rejmileri, totaliter yönetimler, örgütlü halk hareketlerinin karşısında

fazla direnemeyecekler ve bütün baskı rejimleri, kuşkusuz yakın bir zamanda, yerlerini demokratik yönetimlere bırakmak zorunda kalacaklardır.

b - Türkiye'de Durum

Türkiye'de, Avrupa ile olan ilişkilerine rağmen, ekonomik ve sosyal yapısıyla bir Üçüncü Dünya Ülkesidir. Bu ülkelerin karşılaştığı güçlüklerle ve sorunlarla karşı karşıyadır.

Türkiye ekonomisine, uluslararası tekellerle, onlarla işbirliği yapan yerli tekeller egemendir. İşsizlik, yüksek enflasyon, sınıflar ve bölgeler arasında uçuruma dönüşen büyük gelir farkları ve ekonomik durgunluk, tekellerin ekonomiye egemenliklerinin bir sonucudur.

Türkiye'nin kişi başına düşen milli geliri bütün komşularından azdır. Yatırımlar durmuş, üretim artmıyor, sanayileşme gündemden çıkarılmıştır. Türkiye, uluslararası tekellerle yerli tekellerin tatlı kârlar elde ettiği açık bir pazar haline getirilmiştir.

1989 yılında nüfus artış oranı yüzde 2,4 iken, büyüme hızı ancak yüzde 1,7 olabilmiş, ülke yoksullaşmıştır. Kişi başına düşen milli gelir bir önceki yıla göre binde 8 azalmıştır. Türkiye'nin dış borcu ise 50 milyar dolar ayaklaşmıştır.

Tekellerin çok iyi örgülenmiş olmaları ve ekonomiye egemenlikleri, siyasal gücü de elinde bulundurmalarına ve ülke siyasetini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmelerine olanak sağlıyor.

Türkiye'yi "ucuz emek cenneti" haline getiren ve teknolojiyi geliştirmeden, ucuz emekle maliyetleri düşürerek büyük kârlar sağlayan tekeller, buna uygun hukuksal ve siyasal düzenlemeleri, sivil ve asker bürokrasinin üst kesimiyle işbirliği yaparak gerçekleştirmişlerdir.

Tekeller, devlet gücünü de kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak haksız bir rekabet ortamı yaratıyor, girişimci iş adamlarını, küçük sanayiciyi ve esnafı da eziyorlar.

Tekeller ve üst bürokrasinin işbirliğiyle oluşturulan ekonomik düzende, tarım kesimi ile ücretli ve maaşlardan sermaye grubuna sürekli gelirtransferi yapılıyor.

Son on yılda 31 milyar 702 milyon doları tarım kesiminden, 75 milyar 676 milyon doları da ücret ve maaşlardan olmak üzere toplam 107 milyar 378 milyon dolar sermaye grubuna transfer edilmiştir. Bu rakam Türkiye'nin 1989 yılı milli gelirinin iki katına yakındır.

Aynı dönem içinde tarımın milli gelirden aldığı pay % 24,33'den %15,40'a, ücret-maaş geliri payı da % 32,79'dan % 14,80'e düşerken kâr, faiz ve rantın payı % 42,88'den % 69.80'e yükselmiştir. Oysa, gelişmiş sanayi ülkelerinde ücret ve maaşların milli gelir içindeki payı yaklaşık dörtte üçtür.

Bu büyük gelir transferi, sürekli yüksek enflasyon, ücret ve maaşların sınırlandırılması, tarım ürünü bedellerinin düşük tutulması ve geç ödenmesiyle sağlanıyor.

Bölgeler arası gelir farklılıkları ise büyük bir uçuruma dönüşmüştür. Kişi başına düşen milli gelir Kocaeli'de 3211 $ iken Ağrı'da 200 $, Hakkari'de 174 $'dır. Bu, Bangladeş'de kişi başına düşen milli gelirden daha azdır.

Doğu'da Batı'ya kaynak transferi ise süreklilik kazanmıştır.

Kapitalist mantığa ters düşen bir anlayışla, Doğu'daki kapitalizm öncesi kalıntıların sürdürülmesine çalışılmış, ağalık ve şeyhlik kurumları korunmuş, desteklenmiş, tarım ve toprak reformuyla sanayileşmeden kaçınılmıştır.

Türkiye, hukukun genel ilkelerine aykırı bir anayasaya, bu anayasa bile aykırı yasalara ve bu yasalara bile kendisini bağlı saymayan bir yönetime sahiptir.

TBMM'nin bileşimi halkı temsil etmekten uzaktır. % 20'nin altında desteğe sahip bir partinin, TBMM'nde üçte iki çoğunluğu vardır. Emekçi halk kitleleri, siyasal örgütlenmeleri önlendiği için, TBMM'nde temsil edilme-

mektedirler.

Cumhurbaşkanı, Hükümet ve bürokrasinin üst kesimi, TBMM'ni dışlayarak Türkiye'yi yönetiyorlar.

Yargı'nın bağımsız olmadığı ve hakimlerin güvencelerinin bulunmadığı bu sistemde yürütme ve idare etkin bir denetimden yoksundur. Bu durum ise keyfi yönetime yol açıyor.

Doğu ve Güneydoğu'da baskı ve asimilasyon politikası uygulanıyor. Olağanüstü hal durumu sürekli bir yönetim biçimine dönüşmüş, insanların ne can güvenliği var ve ne de mal güvenliği. Yıkılan köyler, göçe zorlanan insanlar, haksız tutuklama, işkence ve öldürme haberleri, olağanlaşmış. Bölge hukukun genel ilkelerine aykırı kararnamelerle yönetiliyor. Yargı yolu kapalı ve kararnameler yargı denetiminden uzaktır.

Güneydoğu için getirildiği ileri sürülen önlemler bütün Türkiye'yi etkiliyor. Artık ne hukuk devletinden söz etmek mümkün, ne de insan hak ve özgürlüklerinden.

Bütün bunların temelinde iktidar sorunu var.

Tekellerin büyük ekonomik gücü politikaya yansıyor, Tekeller, siyasal parti ve kurumları denetleme olanağına sahiptirler. Bürokrasinin üst kesimiyle kurdukları yakın ilişki ve büyük basın üzerindeki etkileriyle de ülkeyi yönetecek bir iktidar gücü oluşturabiliyorlar.

Kültür ve eğitim kurumları aracılığıyla emekçi halkın istek ve gözlemlerini, şoven milliyetçi veya dinci ideolojilere kanalize edip gerçek hedeflerinden saptırabiliyorlar. Bu haksız düzene yönetilen eleştirileri, halkın demokratik taleplerini hukuk dışı yollarla susturuyorlar.

Halkın kurtuluşu, ülkemizin yeraltı ve yerüstü servetlerinin, doğasının, tarihi ve kültürel değerlerinin kurtuluşu demokratik halk iktidarına bağlıdır. Halkın siyasal bir partiye örgütlenmesine ve iktidarı demokratik yoldan almasına bağlıdır.

Demokratik halk iktidarı, devleti, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel kurumları ve yaşamın her alanını de-

mokratikleştirecek, eskinin çağdışı yapılanmalarından, anlayışlarından ve değerlerinden arındıracaktır.

Tekellerin, bürokrasinin üst kesiminin ve onların destekçisi olan totaliter devlet özlemini duyanların dışında kalan bütün sınıf ve tabakalar, bu hareketin içinde yer alacaklardır.

H E P, işçilerin, işsizlerin, köylülerin, memurların, öğretmenlerin, demokrat, sosyal demokrat ve sosyalist aydınların, esnafın, zanaatkarın, baskıya ve sömürüye maruz kalan halk kitlelerinin ve demokrasiden yana olan herkesin partisidir.

Amaç, Türkiye'de demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla kurup geliştirmektir. Bu, mutlu bir azınlığın dışında, herkesin ortak isteği ve özlemidir. Onun için de demokrasinin kurulmasında yararı olan herkesin demokratik bir program etrafında birleşmesi ve demokrasi için ortak bir mücadeleyi yürütmesi gerekir.

Kadrocu veya toplumun bir kesimine dayanan hareketler iktidar alternatifi olacak güce erişemezler. Oysa iktidar olmadan demokrasiyi kurmak mümkün değildir. Bu da ancak demokrasi-den yana bütün toplum kesimlerinin ve toplumsal güçlerin birleşmesiyle gerçekleşebilir.

İşte H E P bu anlayışla kurulmuştur.

Bugün kendisini ister sağda, ister solda tanımlasın, Türkiye'deki bütün siyasal partiler ve siyasal kadrolar, İttihat ve Terakki hareketinin geleneğinin ve anlayışını sürdürüyorlar.

Evrensel değerler çoğunlukla fon olarak kullanılıyor; ırkların, dillerin, dinlerin kısacası hakların ve insanların eşitliği özümsenen bir dünya görüşü ve temel ilke olarak değil, "demokratlıklarının" inandırıcılığını sağlayacak bir araç olarak görülüyor.

Bugüne kadar Türkiye siyasal yaşamına genellikle ırkçı ve şoven milliyetçi anlayışa sahip, çağdışı değerlere dayalı, halkı dışlayan veya pasif bir topluluk ol-

arak politikalarının aracı olarak gören, otoriter ve merkeziyetçi, kadrocu veya tepeden inmeci siyasal kadrolar egemen oldu.

Şoven milliyetçi anlayışlardan kurtulamadıkları için, çağdaş gelişmeleri derinliğine kavrayamadılar ve örnek aldıkları toplumların kötü bir taklitçisi olmaktan ileri gidemediler, yaratıcı olamadılar.

İlk kez tabandan gelen bir halk hareketi, iktidarın, İttihat ve Terakki geleneğini sürdüren siyasal kadroların etkisizleştirme çabalarına rağmen örgütlenmeyi başarmıştır.

Bu, Türkiye'de egemen siyasal hareketlerin dayandığı çağdışı değerlerle, demokrasi karşıtı yöntemlerin dışında oluşmuş bir harekettir. Evrensel değerler sistemine ve demokratik yöntemlere bağlı olarak aşağıdan yukarıya doğru gelişip örgütlenmiştir.

İnsanlık tarihinin en büyük değişim çağını yaşıyoruz. Kavramlar ve kurumlar büyük değişikliğe uğradı. Türkiye'nin yarınlarını kurtaracak bir tarihsel misyonu yüklenen Halkın Emek Partisini geçmişin kalıplarına sığdırmaya ve bugün anlamlarını yitirmiş bazı kavramlarla açıklamaya olanak yoktur.

H E P insan hakları ve demokratik değerler için insanlığın binlerce yıllık mücadelesinin büyük birikimine dayanıyor.

Bütün halk kesimlerinin istek ve özlemlerine cevap verecek, onları bu istekler doğrultusunda örgütleyerek iktidarı almaya yönelecek H E P'ni anlamını yitirmiş eski kalıplara ve yapay "partiler yelpazesi" ne oturtmak ve sığdırmak mümkün değildir. Türkiye'nin bugünkü koşullarında H E P en ileri birpartidir.

Türkiye, bugün devlet partilerine karşı ciddi bir legal muhalefetten yoksundur.

Halkın isteklerine ve özlemlerine cevap verecek bir demokratik halk hareketi, günümüzün acil ihtiyacıdır. İşte H E P bu ihtiyacın yarattığı tabandan gelen bir halk

hareketidir. Bu nedenle de tek ve gerçek iktidar alternatifidir.

II - DEVLETİN VE TOPLUMUN DEMOKRATİKLEŞMESİ

a - Sosyal Hukuk Devleti

Çağdaş sosyal hukuk devleti, hiç bir ayırım gözetmeksizin bütün vatandaşların ve egemenlik alanında bulunan bütün insanların huzur ve güvenliğini, refah ve mutluluğunu sağlamakla görevlidir.

H E P iktidarında, Devlet, bu anlayışa uygun olarak halkın yönetiminde ve hizmetinde bir kurum olacaktır. Vatandaşlarına, insan onuruna yaraşır bir yaşama düzeni sağlayacaktır. Halk için bir halk yönetimini, gerçek bir demokrasiyi gerçekleş-tirecek, Demokrasiye yabancı bütün unsurların ya varlıklarına son vererek, ya da konumlarının uygun hale getirerek devlet kurumlarını ve organlarını demokratikleştirecektir.

Egemenlik, demokratik sivil toplum esaslarına, hukuk devleti kurallarına uygun, insan hakları ve hukukun genel ilkeleriyle sınırlı olarak halkın meşru temsilcileri eliyle kullanılmalıdır.

Hiç kimse veya organ kaynağını halkın özgür iradesinden almayan bir devlet yetkisi kullanmamalıdır.

H E P, "siyasi iktidar" yanında bir "devlet iktidarı"nın oluşmasına imkân vermeyecek. Atananları seçilmişlere oranla daha etkin bir konuma getiren demokrasiye aykırı kurum ve kuralların varlığına son verecek. Devlet ve bütün devlet organlarının ve görevlilerinin, insan haklarına saygılı, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı olmalarını sağlayacak ve etkin denetime imkan verecek hukuksal ve siyasal düzenlemeler yapacaktır.

Kişi korkudan ve kuşkudan uzak güvenli bir ortam içinde yaşamalıdır. Haklar ve özgürlükler böyle bir ortam içinde anlam kazanır.

Hiç bir amaçla, hele insanın hizmetinde olması gereken devletin korunması amacıyla kişi hak ve özgürlüklerinin özüne dokunmamalıdır. Demokrasinin temel koşullarından biri budur.

Siyasal iktidar, devletin varlığına ve fonksiyonlarına yönelen tehlikeleri önlemek için bütün olanakları ve araçları elbetteki kullanacaktır. Ancak bu araçların ve uygulamaların hukuka uygun olması zorunludur. Hukuk dışı davranış ve eylemlerle devlet korunmağa kalkıldı mı, ortada devletin kaba gücünden başka bir şey kalmaz.

Hukuk devleti, hukuka bağlı devlet, insan hak ve özgürlüklerinin temel güvencesidir.

Hukuk devleti olmanın temel koşulu, anayasanın, bugün evrensel nitelik kazanan temel hukuk kurallarına ve demokratik ilkelere, yasaların da bu kurallara ve anayasaya uygunluğudur.

İnsan hak ve özgürlüklerinin korunmasına yönelik anayasal ve yasal kurallar yalnız başlarına koruma işlevini yerine getiremezler. Yasama organının, insan haklarına ve hukukun genel ilkelerine aykırı yasaları çıkarması, yürütmenin, yasal olmayan uygulamalara girişmesi her zaman mümkündür.

Hem yasama organının ve hem de yürütmenin yasal çizginin dışına çıkmasını önlemek, ancak etkili bir yargı denetimiyle mümkün olur. Bu etkili denetim ise bağımsız bir yargı ve güvenceli hakimlerle yapılabilir.

Yargı'nın bağımsız, hakimlerin güvenceli olmadığı bir düzende hukuk devletinden, hukukun üstünlüğünden, insan hak ve özgülüklerinin güvencesinden ve demokrasiden söz edilemez.

H E P, hukuk devletini, başta bağımsız yargı ve hakim güvencesi olmak üzere bütün unsurlarıyla kuracak ve hukukun üstünlüğünü her alanda geçerli ve öncelikli kural haline getirecektir.

İdarenin hiç bir eylem ve işlemi, hiç bir halde, yargı denetiminin dışında bırakılmayacaktır.

İnsanın özgürleşmesi, sadece klasik hak ve özgürlükere sahip olmakla gerçekleşmez. Bunun tam olarak sağlanabilmesi için kişinin ekonomik ve sosyal baskılardan kurtarılması, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının, insan onuruna yaraşır biçimde ve çağdaş insanın yaşam düzeyine uygun olarak karşılanması gerekir.

H E P, devletin bu ekonomik ve sosyal işlevi de yerine getirecek biçimde demokratik yeniden yapılanmasını gerçekleştirecek ve çağdaş ölçülere uygun sosyal hukuk devleti kurulmuş olacaktır.

Çağdaş toplum örgütlü toplum demektir. Vatandaşların, siyasal partilerde, sendikalarda, kooperatiflerde, meslek kuruluşlarında, okul derneklerinden tüketici derneklerine kadar her konu ve her alandaki derneklerde örgütlenmeleri özendirilecek ve desteklenecektir.

Demokrasinin yerleşik kökleşmesi ve halkın katılımının sağlanması için zamanla devletin ve resmi kurumların bazı işlev ve görevleri bu sivil kurumlara devredilecek ve hedeflenen demokratik sivil toplum yaratılacaktır.

Örgülenmeyi önleyen ve örgtülü çalışmaları güçleştiren yasal ve yönetsel bütün engeller kaldırılacaktır.

b- İnsan Hakları

Çağımız bir bakıma insan hakları çağıdır. İnsanlar, sırf insan olmak sıfatıyla doğuştan birtakım dokunulmaz, devredilmez,vazgeçilmez haklara sahiptirler. Başta devlet olmak üzere bütün kurumlar ve herkes bu haklara saygı göstermek zorundadır.

Başta yaşama hakkı olmak üzere insan hakları, her birinin diğerine bağlı olduğu, diğerinin unsuru olduğu bir bütündür. Bu bütünün bir unsuru koparıldı mı sistem çöker ve artık diğer haklardan söz temek imkanı kalmaz.

İnsanlar her geçen gün insanlıklarının bilincine

varıyorlar. Artık sadece "yaşama hakkı" değil, "onurlu ve özgür yaşama hakkı"na sahip çıkıyorlar ve onunla bağdaşmayan bir yaşama biçimini red ediyorlar. Bunun için zaman zaman ölümü bile göze almaktan çekinmiyorlar.

Parti'nin kurulmasını zorunlu kılan hareketin temelinde, halkın "onurlu ve özgür yaşama hakkı"na sahip çıkması olgusu yatar.

H E P, insan kişiliğinin özündeki onurdan doğan ve insanın özgürce ve tam gelişmesi için zorunlu bulunan kişisel ve siyasal hak ve özgürlükleriyle, ekonomik, sosyal, kültürel hak ve özgürlüklerinin de etkin biçimde kullanılmasını sağlayacak ve toplumda, bu haklara ve özgürlüklere etkin saygıyı gerçekleştirmeye çaba gösterecektir.

c- Çoğulcu ve Katılımcı Demokrasi

Parti, demokrasiden yararı olan geniş halk kitlelerinin örgütlü desteğiyle iktidara gelecek ve demokrasiyi bütün kurum ve kurallarıyla kuracaktır. Her zaman ve her durumda, halk arasında demokrasi bilincinin yerleşmesine ve demokrasi kültürü-nün gelişmesine ve yaygınlaşmasına çalışacaktır.

Türkiye'nin kalkınması, gelişmesi, insanların refah ve mutluluğu demokrasinin yerleşmesine bağlıdır. Türkiye için çoğulcu ve katılımcı demokrasinin dışında kabul edilebilir hiç bir seçenek yoktur.

d - Eşitlik

Eşitlik ilkesini her alanda yaşama geçirmek, dünyada ve ülkede barış ve huzuru sağlamanın temel koşuludur.

Toplumlar ve insanlar arasındaki ekonomik ve sosyal gelişme farkları, tarihsel gelişimin, dünya ekonomik ve siyasal düzeninin bir sonucudur. Geri kalmışlık olgusundan ise herkes sorumludur.

Parti, Dünya'da ve Türkiye'de barış ve huzurun sağlanması için bütün sorunlara eşitlikçi bir temelde çözümler getirecek, insanlar ve toplumlar arasında sevgi

ve güven duygularının gelişip kökleşeceği bir ortam yaratacaktır.

Toplumu her alandaki etnosantrist, eşitsizlikçi anlayışlardan ve ilişkilerden arındırmak için etkili demokratik politikalar uygulanacaktır.

İnsanın, bütün maddi ve manevi baskılardan, korkudan ve yokluktan kurtulduğu, özgürce yeteneklerini geliştirme, kendisini aşma ve yeniden üretme olanaklarına kavuştuğu bir düzen kuracaktır.

Eşitlikçi bir temelde kurulacak böyle bir düzende, insan olma bilinci, yurttaşlık bilinci, dünyayı, toplumu, toplumsal düzeni ve ilişkileri insan için ve insan yararına değiştirme bilinci daha çok gelişecek; özgür ve üreten insan, kendisinin ve toplumun kaderine egemen olacaktır.

e - 1982 Anayasası Demokratikleşmeye Engeldir.

Anayasa, devletin örgütlenmesini ve gücünün sınırlanmasını düzenler. Bu toplumun çeşitli kesimleri arasında varılan bir uzlaşmayla mümkündür. Sınırlama ve uzlaşma Anayasaların ortak ve temel özellikleridir. Bu niteliği ile de kişilerin hak ve özgürlüklerinin Devlet'e ve İktidar gücüne karşı güvencelerini belirler.

İktidar olmak amacıyla örgütlenmenin ve iktidar değişiminin usul ve kurallarını da içerir.

Anayasaların üstünlüğü, salt bir hukuk kuralları olmasından değil, toplumsal güç dengesine dayanan genel bir uzlaşmanın toplumda sağladığı sayınlıktan ileri gelir.

Eğer bütün toplum kesimlerinin katılımına dayanan genel uzlaşma sağlanamamışsa, sadece bir kesimin görüş ve anlayışına dayanarak hazırlan-mışsa, sütün kural olma özelliği ve saygınlığı tartışma konusu olacaktır.

1982 Anayasası, sıkıyönetimin bütün yurtta uygulandığı, onbinlerce insanın gözaltında ve cezaevlerinde

bulunduğu, bütün parti, sendika ve derneklerin kapatıldığı, düşünce açıklamanın ve özellikle siyasal durumu ve koşulları eleştirmenin olanaksız olduğu bir dönemde halk oyuna sunuldu.

Halka iki seçenek verildi. Ya anayasa tasarısının kabulü veya askeri yönetimin devamı. Halk sivil yönetime geçiş umudunu seçti. Tasarının içerdiği kuralları bilmeden veya bilse bile aldırmadan.

1982 Anayasası, devleti yücelten ve sınırsız yetkilerle donatan, kişiyi devlete karşı savunmasız konuma getiren bir Anayasa, Çoğulculuğu ve Katılımcılığı red eden bu anayasa, atananları seçilmişlere oranla daha etkili bir konuma getirmiştir. Bunların devlet gücünü dilediklerince kullanmalarına olanak tanınırken, kişi hak ve özgür-lüklerini özü yok edecek şekilde sınırlamaktadır.

Anayasaya egemen olan anlayışa göre halk devlet için vardır. Oysa devlet halk için var olmalıdır. Devlet halkın refah ve mutluluğunu sağlayan bir araç olarak halkın hizmetinde olmak zorundadır.

1982 Anayasası, bugün Türkiye'de demokrasinin önündeki en büyük engellerden biri haline gelmiştir. Bu nedenle yeni bir anayasanın yapılması sorumluluğu hemen herkes tarafından benim senmiştir.

Demokrasiye işlerlik kazandıracak bir anayasa, bütün toplum kesimlerinin ve toplumsal güçlerin serbestçe tartışmaya katıldığı demokratik bir ortamda hazırlanmalıdır. Bu anayasa otoriter ve totaliter yönetimlerin kurulmasına imkan vermeyen, insan haklarına dayalı, çoğulcu ve katılımcı, sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı, devleti halkın hizmetinde gören, kişinin temel hak ve özgürlükleri yararına devletin yetkilerini sınırlayan bir anayasa olmalıdır. Yine bu anayasa, temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olan kurumlara da yer veren bir demokratik sivil toplum anayasası olmalıdır. Ancak bu niteliklere sahip bir anayasa ile kalıcı bir demokrasi kurulabilir.

Kişi hak ve özgürlükleri, siyasal iktidarlara ve devlet

gücünü ve yetkilerini kullananlara karşı korunur.

Bütün anayasalar, totaliter rejimlerin anayasaları da kişinin haklarından ve özgürlüklerinden söz ederler. Fakat bu hak ve özgürlüklerin siyasal iktidara ve devlete karşı korunması, siyasal iktidarın ve devletin gücünün ve yetkilerinin sınırlanması farklı olur.

Totaliter rejimlerde, hak ve özgülükleri korumak için güvence kurumları oluşturulmamıştır.

Demokratik anayasalar ise kişi hak ve özgürlüklerini siyasal iktidarın ve devletin gücünü ve yetkilerini kullananların ihlallerine karşı korunması için güvenceler getirmiş ve güvence kurumları oluşturmuşlardır.

Bu hukuksal güvence kurumları, ancak iktidarı frenleyebilecek sosyal bir güce özellikle toplumsal bilince ve bu bilincin yarattığı dayanışma ve aktif savunma gücüne dayanırlarsa etkin yaşama şansına sahip olurlar.

Parti, kişi hak ve özgürlüklerinin güvencesini, anayasal güvence kurumları yanında, halkın bilinçli ve örgütlü gücüne dayandıracaktır.

Parti, bütün toplum kesimlerinin ve toplumsal güçlerin katılımına dayanan, sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı, insan hak ve özgülüklerine güvence sağlayan, çoğulcu ve katılımcı demokrasinin kurulmasına imkan veren bir demokratik sivil toplum anayasasının hazırlanması ve kabulü için gerekli her türlü çabayı gösterecektir.

Demokrasi, Eşitlik ve Kürt Sorunu

Parti, ülkemizde demokrasinin tüm kural ve kurallarıyla işlerlik kazanmasında Kürt sorununun çözüme kavuşturulmasının temel bir öğe olarak kabul eder. Bunun içinde tüm toplum kesimlerinin eşit koşullardaki yaşam biçimini savunur.

Parti, Kürt Sorunu'nu, Türkiye'nin bütünlüğü içinde, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Helsinki Sonuç Belgesi'nin hükümleri doğrultusunda demokratik ve barışçı yöntemle çözmeyi

amaçlamaktadır.

Toplumumuzun bütün kesimlerinin yararına olacak uygulanabilir demokratik ve barışçı bir çözüm, ancak herkesin özgür olarak katıldığı serbest birtartışma ortamında bulunabilir.

Oysa bugün "Kürt Halkı"nın varlığını ileri sürmek, siyasi partilerin kapatılma nedenidir. Anayasanın, Türk Ceza Kanununun, Siyasi Partiler Kanunun ve Kürtçeyi yasaklayan 2932 sayılı Kanun gibi diğer kanunların sorunun tartışılmasını önleyen hükümleri yürürlükte olduğu sürece, Kürt Sorununu serbestçe tartışmak ve çözümler üretmek mümkün değildir. Toplumun bir kesiminin özgürce serbest tartışmaya katılamadığı bir ortamda ise önerilen hiç bir çözümün uygulanma imkanı olmayacaktır.

Kürt Sorununun çözümü için öncelikle bu sorunun serbestçe tartışılmasını önleyen bütün yasal, yönetsel ve toplumsal engellerin kaldırılması gerekir. İlgili bütün toplum kesimlerinin ve toplumsal güçlerin özgürce bu tartışmaya katılması ve birlikte saptanan çözümlerin uygulanmasında işbirliği yapmaları gerektiğine inanır.

f - Toplum Şiddetten Arındırılacaktır

Toplumsal barış, ancak devletin hukukun üstünlüğü ilkesine uygun davranmasıyla sağlanabilir.

Devlet terörünün bir araç olarak kullanıldığı, devlet gücünü ve yetkilerini elinde bulunduranların, bu gücü kendi kişisel ve sınıfsal çıkarları için kullandıkları toplumlarda, yasaların ve uygulamaların hukukun genel ilkelerine aykırı olduğu, hukuk ihlallerinin olağanlaştığı toplumlarda, doğal olarak şiddet hareketleri yaygınlaşır.

Devletin şiddete başvurması karşı şiddeti yaratır. Karşı şiddet hareketi, kendilerinin meşru müdafaa durumunda olduklarını ve zorunlu nedenlerle şiddete başvurduklarını söylerler.

Karşılıklı şiddetin tırmanması, bir toplum için en büyük felaket olan iç savaşa kadar gidebilir.

İktidar gücü demokratik ve geniş bir tabana dayandığı ölçüde devlet zorlaması da azalır, yasal yaptırımlar daha az uygulanma alanı bulurlar.

Tekelciliğin gelişmesi ve iktidar gücünün küçük bir azınlığın elinde toplanması, devlet baskısının yoğunlaşmasına, yaptırımların daha yaygın kullanılmasına ve giderek hukuksal çerçevenin de dışına çıkılarak şiddete ve teröre başvurulmasına yol açar.

Yasal kuralların zorlama gücüne gerek kalmaması ve bu kuralların alışkanlıklara, ahlak kurallarına, düzenleyici teknik kurallara dönüşmesi için, iktidar gücü demokratikleştirilecek, iktidara ve yönetime katılım yaygınlaştırılacak, kişinin özgürlüğünü kısıtlayan ekonomik ve sosyal ilişkiler insan için ve insan yararına değiştirilecek, başta devlet olmak üzere bütün kurumlar, toplumsal kesimler ve güçler, alınacak ekonomik, sosyal ve kültürel önlemlerin yardımıyla şiddet unsurundan arındırılacaktır.

g - Yasama ve Yürütme

TBMM bütün toplumsal kesimlerin ve grupların ihtiyaçlarının ve sorunlarının yansıtıldığı, tartışıldığı bir platform ve bunlara çözümlerin üretildiği bir kurum olacaktır.

Nisbi temsil sistemini benimseyen demokratik bir seçim kanunu ile faşizm dışında her anlayış ve görüşün siyasal örgütlenmesine olanak sağlayan bir demokratik siyasal partiler kanununun yürürlüğe girmesi sağlanacaktır.

Böylelikle, TBMM, Türkiye'de mevcut her kesimin, her grubun, her sınıf ve tabakanın, her görüş ve anlayışın temsil olanağına kavuştuğu, halkın iradesini tam anlamıyla yansıtan bir kurum olacaktır.

Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilecek, görev ve yetkileri sorumsuzluk kuralına uygun ve onunla sınırlı olacaktır.

Yürütme erkini, TBMM'nin üyeleri arasından seçilecek. Bakanlar Kurulu, demokratik parlamenter siste-

min kurallarına uygun olarak kullanılacaktır.

Milli Güvenlik Kurulu kaldırılacak. Yürütmenin sivilleşmesi ve demokratikleşmesi sağlanacaktır.

h - Vatandaşlık

Daha önce verilmiş vatandaşlıktan çıkarılma kararları, ilgilinin veya mirasçılarının talebi üzerine iptal edilecektir.

Hiç kimse, hiç bir nedenle ve hiç bir suretle vatandaşlıktan çıkarılamayacaktır.

i - Türkiyeli Siyasi Mülteciler

Çıkarılacak genel af yasasıyla ülkeye dönmelerinde yasal bir engel kalmayacak olan, yurt dışında siyasi mülteci durumundaki vatandaşlarımızın dönüşleri, yapılacak maddi ve manevi yardımlarla özendirilecektir.

j - Gezi ve Yerleşme Özgürlüğü

Vatandaşlarımızın Türkiye'den ayrılma ve Türkiye'ye yeniden dönme hakkına -Yurt dışına çıkışı- engelleyen hakim kararı dışında hiç bir kısıtlama getirilmeyecektir.

Ülke içinde gezi ve yerleşme özgürlüğü kısıtlanmayacaktır.

k - Sığınma Hakkı

Sığınma bir haktır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme" ile "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Protokol"e Türkiye'nin koyduğu çekinceler kaldırılacaktır. Bu sözleşmede yapılan tanıma uygun herkes mülteci olarak kabul edilecektir.

Mültecilerin kabulünde ırk, dil, din, soy, siyasal düşünce ayrımı yapılmayacaktır.

l - Basın ve Yayın Özgürlüğü

Basın ve Yayın özgürlüğünü kısıtlayan yasalar değiştirilecek basında ve dağıtımda tekelleşme önlenecek. Gazetelerin ve haber ajanslarının yönetimi

demokratikleştirilecek. Basında çalışanların güvenceleri artırılacak.

Vergi bağışıklığı, kağıt tahsisi, düşük faizli kredi ve diğer yardımlarla basın ve yayın desteklenecek.

Halkın doğru haber alma hakkına tam sahip olması için gerekli düzenlemeler yapılacak.

Her ne suretle olursa olsun matbaaların zor alımına karar verilemeyecek.

Basın ve Yayın tam özgür olacaktır.

TRT özerk bir kurum olacak. İl ve ilçe yönetimleriyle belediyeler ve Üniversiteler radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve yayın yapmak hakkına sahip olacaklardır.

m - Soydaşlık - Vatandaşlık

Çağdaş devletin iç ve dış politikaları "soydaşlık" ve "dindaşlık" gibi ırksal ve dinsel unsurlara dayandırılamaz.

Devlet "vatandaş"ların huzur ve güvenini, refah ve mutluluğunu sağlamak için var olan bir kurumdur. Sadece "vatandaş"ların hizmetindedir. Ülke dışında bulunan haklara ve azınlıklara, dil, ırk, din farkı gözetmeksizin, sadece insan hakları açısından ilgi gösterebilir. Çünkü artık günümüzde insan hakları, devletlerin içişleri olmaktan çıkmış ve tüm insanlığı ilgilendiren bir nitelik kazanmıştır.

Toplumun çoğulcu yapısı korunup geliştirilirken, ırk, dil, din etnik farklılıklara dayanan ayrımcı eylem ve uygulamalar tamamen ortadan kaldırılacak ve vatandaşlar arasında her bakımdan ve her alanda eşitlik sağlanacaktır.

Diğer devletlerin sınırları içinde olup Türkiye'deki topluluklarla kültürel bağları bulunan etnik grupların ve azınlıkların durumlarıyla ilgilenilecek ve kültürel ilişkiler geliştirilecektir.

Ancak gösterilecek ilgi ve kurulacak ilişkiler insan hakları çerçevesinde ve o ölçüyle sınırlı olacaktır.

Bu nedenle, diğer devletlerin içişlerine karışılmayacak ve vatandaş olmayanlara sağlanacak olanaklar, hiç bir suretle T.C. vatandaşlarının ekonomik ve sosyal durumlarını ve ülke ekonomisiyle dış politikasını olumsuz etkileyecek ölçüde ve boyutta olmayacaktır.

n - Laiklik

Türkiye Cumhuriyeti bütün kurumlarıyla laik ve demokratik esaslara uygun olarak yapılanacaktır.

Dinler ve mezhepler arasında ayrıma yol açan ve özellikle mezhep diktası yaratan bugünkü politikalara son verilecektir.

Dini inançlardan herhangi birine mensup bir topluluğun, diğerleri üzerinde baskı kurmasına imkan verilmeyecek; laiklik ilkesine uygun olarak, hepsine karşı eşit davranılacaktır.

Türkiye'de demokratik bir yapılanmaya geçebilmenin temel koşullarından biri de laikliğin sağlıklı bir temele oturtulmasıdır. Bunun için, çağdaş demokratik toplumlarda olduğu gibi din ve devlet işlerinin birbirinden gerçekten ayrılması gerekir.

Dinin devlet işlerine karışması kesinlikle önleneceği gibi, halkın dini inançlarına, en geniş anlamıyla saygılı olunacaktır. Hiç bir dini inancın veya felsefi görüşün diğerleri üzerinde baskı kurmasına imkan verilmeyecek ve dini hizmet sunulmasında, çeşitli dini inanç gruplarına karşı eşit davranılacak, din veya mezhep diktasına imkan verilmeyecektir.

Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye'de etkili bütün dinlerin felsefi görüşlerin ve inanç gruplarının temsil edildiği bir yapıya kavuşturulacak, sadece bir dinin veya mezhebin temsilcisi durumunda olmayacaktır.

III - YEREL YÖNETİMLER

Yerel Yönetim (Mahalli İdare), devletin özekçi yönetim baskısı altında bulunmaktadır. Parti, bu özekçi

baskıyı kaldıracak, yerel yönetimleri, gerçek demokratik bir yapılanmaya dönüştürecektir. Demokrasinin güçlenmesi ve işlerlik kazanması, en küçük toplumsal birimler olan köy ve mahallenin, halk katılımlarını sağlıyabilecek gerçek demokratik bir yönetime sahip olmasıyla mümkündür. Bunu gerçekleştirebilmek için:

Köy, Belediye, İl yönetimi ile ilgili, uygulamadaki antidemokratik yasalar kaldırılacak, bunların yerine, halkın etkin katılım ve denetimini sağlayacak, yerel yönetimlere gerçek, demokratik tüzel kişilik sağlıyacak yasalar getirilecektir.

Yerel yönetimler, getirilecek yeni yasalarla, toplumun ilerlemesine, ekonomik kalkınmaya ve yerel planlamaya yön verecek çalışmalar yaparak, genel kalkınma planına katılımda bulunacaklardır.

Yerel yönetimlerin yeteneklerini artırmak için, bazı vergi ve harçların gelirleri ile birlikte genel bütçeden belli bir pay ayrılacaktır. Yerel yönetimlerin koordine oldukları bölgelere makina parkları ve teknik yardımlar sağlanması, devlet görevi olacaktır.

Köyün, gecekonduların ve kentsel mahallelerin, su, yol, elektrik, kanalizasyon sorunları, gereksinimleri ve bu hizmetlerin denetimi, okul ve eğitim konuları, sağlıksız kentleşme, arsa ve imar durumları, yerel meclisler tarafından saptanarak il ve bölge düzeylerinde kararlaştırılacak kamu kuruluşları ile birlikte yürütülecektir.

Vali ve Kaymakamlar, belediye başkanları gibi, belli bir eğitimdüzeyi olanlar arasından seçimle görev başına getirilecektir.

Köy ve kent muhtarları ve meclisleri halk tarafından seçilecek. Muhtara, meclisinin, kendi bütçesine göre saptayabileceği bir maaş bağlanacak. Meclis ve muhtar için bir yer sağlanacaktır.

İlçe ve il yönetim kurulları, yerel adaylar arasından, kendi ilçe ve il halkı tarafından seçilecektir. Bağımsız olarak çalışacaktır.

Yerel yönetim kurulları, muhtar ve başkanlar, vali, kaymakamlar, merkezi yönetim tarafından politik nedenlerle görevlerinden alınmıyacaktır. Yerel yönetimler, halkın özgür iradesinin hizmet ve denetiminde çalışacaktır.

a - Olağanüstü Hal Durumu

Olağanüstü hal durumlarında kişi hak ve özgürlüklerine getirilecek kısıtlamalar, hakkın özüne dokunmayacak ve bütün işlem ve eylemler yargı denetimine tabi olacaktır.

Olağanüstü durumlarda, kesinlikle durumun gerektirdiği ölçüde olmak üzere ve Türkiye'nin uluslararası hukukdan doğan yükümlülükleriyle bağdaşmak koşuluyla olağanüstü hal ilan edilebilecektir.

b - İç Güvenlik

Asayiş ve güvenliği sağlamakla görevli kolluk kuvvetleri, illerin ve ilçelerin seçimle işbaşına gelen vali ve kaymamakları ile il ve ilçe genel meclislerinin emrinde ve denetiminde olacaklardır. İl ve ilçe emniyet müdürleri, il ve ilçe genel meclislerinin onayıyla vali ve kaymakamlar tarafından atanacak ve belirli koşullarda aynı merci tarafından görevlerine son verilebilecektir.

İllerin ve ilçelerin asayiş ve güvenliğinden o il ve ilçenin seçimle işbaşına gelen yönetimi sorumlu olacak. Hükümet o ilin kolluk kuvvetlerinin toplum düzenini sarsacak olayları önleyememesi durumunda ve ancak il genel meclisinden onay alan valinin çağrısıyla duruma müdahale edebilecektir.

Kolluk kuvvetleri, insan haklarına ve sosyal hukuk devleti ilkelerine dayalı bir toplumsal düzeni korudukları, devletin ve diğer bütün kurumların, insan için ve insana hizmet için varoldukları bilinciyle görev yapacaklar ve görevlerinde hukukun üstünlüğü ilkesine uygun hareket edeceklerdir.

Araç ve gereç bakımından çağın gereklerine uygun bir donanıma sahip olacak kolluk kuvvetlerinin eğitimi de

laik, demokratik ve bilimsel olacak. Görevlerini en iyi şeklide yapabilmelerini sağlayacak bilgi ve beceriler kazandırılacaktır.

Yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için gerekli maddi ve manevi olanaklar sağlanacaktır.

Asayiş ve güvenliği sağlamak amacına hizmet etmeyen, halkı birbirine düşüren köy koruculuğu gibi uygulamalara son verilecektir.

IV - HUKUK VE ADALET

a - Yargı Bağımsızlığı

Hukuk Devleti, insan haklarının en büyük güvencesidir. Hukuk Devletinin de temel koşulu bağımsız yargı ve hakim güvencesidir.

Hakimlerin özlük işleri yürütmeye bağlı olursa, yargı bağımsızlığından söz etmek olanağı kalmaz. Yürütme, bu olanağı, Yargı'ya baskı yapmak ve etkilemek yönünde kullanılır.

Hakimlerin atanmaları, yükselmeleri, yer değiştirmeleri ve diğer özlük işleri, yürütme gücünden bağımsız ve onun etkisinden uzak, Yargı'nın içindeki bir kurula bırakılmalıdır.

Oysa bugün, yürütme gücünün içinde yer alan Cumhurbaşkanına, yüksek yargı organlarının üyelerini, kısmen veya bütünüyle seçmek veya atamak yetkisi verilmiştir.

Cumhurbaşkanının kişiliği ve yargıya bakış tarzı ve anlayışı Yargı'nın çalışma ve örgütlenmesinde belirleyici bir role sahiptir.

Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kurulmasıyla hakim güvencesi ve daha geniş anlamda yargı bağımsızlığı fiilen ve hukuken tamamen ortadan kalkmıştır.

Hakim ve Savcılar, egemenlik hakkını Yasama ve

Yürütme gücü ile eşit olarak paylaşan Yargı gücünün unsurlarıdır. Bu nedenle bütün uygar ülkelerde bunların s tatüsü memurlardan ayrıdır.

Hakim ve savcılar görevlerinde olduğu gibi özel yaşamlarında da çevrelerine güven verebilecek durumda ve konumda olmalıdırlar.

Bunun için kendilerine uygun bir yaşam ortamı ve yeterli olanaklar ve güvenceler sağlanacak ve emekli olduktan sonra da aynen sürdürülecektir.

Hakimlerin ve Savcıların çoğulcu, katılımcı demokratik düzene uygun bir anlayışla yetişmeleri ve olaylara bu açıdan bakmaları zorunludur. Olaylara "resmi görüş" doğrultusunda, tek boyutlu dar bir anlayışla bakılırsa, yasanın soyut kuralları, totaliter bir düzenin kurulup yerleşmesi doğrultusunda yorumlanır ve uygulanır.

Oysa Yargı'nın görevi, totaliter eğilimleri önlemek, demokratikleşmenin önüne çıkan engeleri kaldırmaktadır. Bağımsız yargı, hem demokrasinin ürünü ve hem de güvencesidir.

Bunun için çağdaş standartlara uygun hukuk eğitimi ile hakim ve savcıların mesleki eğitimine önem verilecek. Yurt dışı eğitim, inceleme, gezi olanakları önemli ölçüde artırılacaktır.

Parti, Yasama ve Yürütme organlarından bağımsız olarak, hakimlerin kendi aralarından seçtikleri üyelerden oluşan "Yüksek Hakimler Kurulu" nu kuracaktır. Hakimlerin özlük işlerine bu Kurul bakacaktır.

Savcılara da hakimlik güvencesi sağlanacak. Özlük işlerini ise Adalet Bakanı ve Adalet Bakanlığı Müsteşarının da katıldığı, fakat çoğunluğunu savcıların kendi aralarından seçtikleri üyelerden oluşan bir "Yüksek Savcılar Kurulu" yürütecektir.

b - Savunma

Savunmayı, iddia ve hüküm ile eşit düzeyde ve önemde kabul etmeyen bir görüş, çağdaş hukuk ve adalet anlayışı ile bağdaşmaz. Yargı'nın bu üç temel unsuru

da adil ve güven verici bir hükme varma amacında birleşirler.

İddia- Savunma-Hüküm üçlüsü eşit ve aynı düzeyde kabul edilecek. Duruşma salonlarında müdafilerin yeri iddia makamıyla eşit olacaktır.

Ancak baroların bağımsızlığı sağlandıktan sonra özgür bir savunmadan söz edilebilir.

Barolar ve Barolar Birliği, Adalet Bakanlığının vesayetinden kurtarılarak tam bağımsızlıkları sağlanacaktır.

Mecburi Müdafilik:

Her sanığın bir müdafiye ihtiyacı vardır. Müdafi'nin haksız hükmü önlemesi sonuçta toplum yararınadır.

Adli hataların çok olduğu ülkemizde, her sanığı bir müdafiin savunması, müdafii olmayanlara bir müdafiin tayini, adil bir yargıya varılması için zorunluluktur.

"Mecburi müdafilik" kurumu kurulacak. Herhangi bir nedenle müdafii bulunmayan her sanığa barolarca bir müdafi tayin edilecek. Mecburi müdafiin ücreti devlet tarafından ödenecektir.

c - Yargı

Savcılığa bağlı adli polis teşkilat ıkurulacaktır.

Adli polis, modern araç ve gereçlerle donatılacak, hazırlık soruşturmasının yürütülmesinde savcıya yardımcı olacaktır. Fakat sanıkların ve tanıkların ifadesi ancak savcı tarafından alınacaktır.

Adli Tıp Kurumu, Batı standartlarına uygun bir kurum haline getirilecek.

Her adliye merkezinde, hakim güvencesine sahip adli tabip bulundurulacaktır.

İnsanların birbirleriyle ve insan devlet ilişkilerine getirilecek yeni anlayış ve bu anlayışa uygunyeni düzenlemelerle anlaşmazlıklar en aza indirilecek. Böylelikle mahkemelerdeki dava sayısı da azalmış olacaktır.

Usul kanunlarında yapılacak değişikliklerle ve yargı kurumunu insan, araç ve gereç yönünden nitel ve nicel olarak geliştirmekle ve davaların en kısa zamanda adalete uygun sonuçlanması sağlanacaktır.

Tabii hakim ilkesine aykırı düşen bütün özel mahkemeler ve özel kovuşturma usulleri kaldırılacaktır.

Kişi hak ve özgürlüklerinin temel güvenceleri olan kanunilik, tabii hakim, masumiyet karinesi, cezaların geriye yürümezliği gibi ceza hukukunun temel ilkelerinin uygulanmasına özen gösterile-cektir.

Ceza Kanununda, başta soykırım olmak üzere "İnsanlığa Karşı İşlenen Suçlar"a bir bölüm olarak yer verilecektir.

Asimilasyon da suç olarak kabul edilecek ve ceza kanununda yer alacaktır.

Tarihsel ve kültürel değerlere karşı işlenecek suçlara, önemlerine uygun yaptırımlar uygulanacaktır.

Irkçılık, savaş kışkırtıcılığı, etnik ve dinsel grupları aşağılama eylemleri de suç kapsamına alınacaktır.

Hukukun genel ilkelerine ve demokrasi anlayışına uymayan, toplum ihtiyaçlarını karşılamak-tan uzak kalan bütün yasalar, tüzük ve yönetmelikler, ya yürürlükten kaldırılacak, ya da insan hakları ve genel hukuk ilkeleri doğrultusunda, toplumumuzun ihtiyaçlarına göre değiştirilecektir.

Yargı, yasaların yorumunda, hukukun genel ilkelerine, insan haklarına ve Türkiye'nin onayladığı uluslararası sözleşme hükümlerine öncelik vermek zorundadır. Bu hukuksal zorunluluğun yerine getirilmesini önleyen veya güçleştiren bütün engeller kaldırılacaktır.

- GENEL AF ÇIKARTILACAKTIR -

Toplumsal barışın sağlanması ve ülkemizde yeniden yapılanma girişiminin başarılı olması için genel af zorunludur.

Şu anda Avrupa'da ölüm cezasının yürürlükte olduğu tek ülke olan Türkiye'de.

d - Tutukluluk Bir Tedbirdir, Cezaya Dönüştürülemez

Tutuklular, cezaevlerinden ayrı bir tutukevinde, olanakların yeterli olmadığı yerlerde ise cezaevinin, mahkumlardan tamamen ayrı bir bölümünde bulundurulacaklardır.

Tutuklu suçluluğu sabit oluncaya kadar sanıktır. Tutukluluk birtedbir olduğuna göre ancak bu tedbirin amacını aşmayan ve ona uygun sınırlamalar getirilecektir.

Tutukluluk süresi 6 ayı aşmayacak. 6 ay içinde davası mahkumiyetle sonuçlanmayan sanık serbest bırakılacaktır.

18 yaşından küçükler, topluma yeniden kazandırılmak için gerekli olanakların bulunduğu ıslahevlerine konulacak. Hiç bir suretle ve nedenle cezaevlerine gönderilmeyeceklerdir.

e - Cezaevleri İslah ve Eğitim Kurumlarına Dönüştürülecek

Cezaevleri, cezaevi olmaktan çıkarılacak, birer islah ve eğitim kurumlarına dönüştürülecektir.

Resmi görevli ve yetkililerle beraber milletvekilleri ve kendi bölgeleriyle sınırlı olmak üzere il ve ilçe genel meclis üyeleri, vali ve kaymakamlar da cezaevlerinin gerekli sağlık koşullarına, eğitim olanaklarına sahip olup olmadıklarını ve mahkumların durumlarıyla, yöneticilerin yasalara uygun hareket edip etmediklerini araştırmak üzere cezaevlerini ve tutukevlerini her zaman denetleme yetkisine sahip olacaklardır.

Polis ve jandarma karakolları ile cezaevleri ve sanıkların gözaltına alındığı ve alınabileceği her yer, görevli ve yetkili kişilerle beraber milletvekilleri, kendi bölgeleriyle sınırlı olmak üzere il ve ilçe genel meclis üyeleri, vali ve kaymakamlar tarafından denetlenebilecek ve işkence araç ve gereçleriyle işkenceyle ilgili

düzenlemelerin bulunması durumunda, buradaki bütün görevliler cezalandırılacaktır.

f - İşkence Önlenecektir

Anayasanın 17. maddesinde "kimseye işkence ve eziyet yapılamaz" denilmesi, işkence yapılmaması için bir güvence değildir. 1876 Kanuni Esasi'nin 25. maddesi ve "İşkence ve sair her nevi eziyet katiyyen ve külliyen memnundur" diyordu. Ama işkence, Sultan Abdulhamit yönetiminin bir aracı olarak hep kullanıldı.

Ne anayasa ve ne de ceza yasalarına konacak yaptırımlar yalnız başlarına işkenceyi önleyemezler. Bunların uygulanabilmesi için başka önlemlere ihtiyaç vardır.

İşkenceyi önlemek için gerekli yasal düzenlemelerle birlikte diğer önlemler de alınacaktır. Toplumumuzda ne işkence kurbanı ve ne de işkence yapmakla kendisini, dolayısiyle insanı aşağılatan işkenceci olmayacaktır.

Sanığın kolluk kuvvetleri tarafından yakalanışıyla beraber savcıların sorumluluğu başlayacaktır. Savcılar soruşturmayı adli polisin yardımıyla bizzat yürüteceklerdir.

Soruşturma sırasında yapılacak işkencelerden, savcılar, işkenceyi önlemek için gerekli dikkat ve özeni göstermedikleri için sorumlu tutulacaklardır.

Gözaltı süresi 24 saati geçmeyecektir. Toplu suçlarda savcının talebi ve hakim kararıyla ancak 24 saat uzatılabilecektir. Her iki halde de sanıklar en kısa zamanda hakim huzuruna çıkarılacaklardır.

Sanık gözaltına alınır alınmaz ailesine ve sanığın istediği kişilere derhal haber verilecek.

İtham ile beraber savunma başlayacak. Sorgulama yetkili savcı tarafından yapılacak. Sorgulamada sanığın tayin edeceği müdafii, bu olanağa sahip olmayanlar için baroların tayin edeceği müdafii hazır bulunacak. Müdafiin yokluğunda yapılan sorgulama mahkemelerce geçerli sayılmayacaktır.

Sanığın veya yakınlarının istemi üzerine, gözaltında bulunan sanığın sağlık durumunun bir doktor tarafından denetlenmesine izin verilecektir.

V - DIŞ İLİŞKİLER VE SAVUNMA

Dünya küçülüyor. İnsanlar ve ülkeler arasındaki ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkiler gelişiyor ve bu ilişkiler karşılıklı bağımlılığa yol açıyor.

Türkiye, içine kapanan ve dünyadaki işbölümünün dışında kalıp kendisine yeterli olmağa çalışan veya tek taraflı bağımlılık ilişkileriyle gelişmiş sanayi ülkelerinin pazarı, çağdışı teokratik yönetimlerin at oynattığı serbest bir alan olmayacaktır.

Dış politika, iç politikanın bir uzantısıdır. İçerde demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla yerleştirmiş bir Türkiye, açıklığa, karşılıklı yararlara dayalı, kişilikli, çok yönlü ve tercihlerinde bağımsız bir dış politika uygulayacaktır. Aynı değerleri paylaştığı toplumlarla daha yoğun işbirliğine gidilecetir.

Türkiye, genel silahsızlanma ve barış girişimlerine paralel olarak bölgesel savaşların sona erdirilmesi ve nedenlerinin ortadan kaldırılması, adil bir dünya ekonomik sisteminin kurulması ve emperyalist sömürüye son verilmesi için Üçüncü Dünya Ülkeleriyle dayanışma içinde bir dış politika izleyecektir.

Türkiye, halkların kendi kaderlerini tayin hakkını, her koşulda ve hiç bir ayrım yapmadan kabul edecek ve destekleyecektir.

Devletin diğer kurumlarında olduğu gibi Dış İşlerinde de halkın söz ve karar sahibi olduğu bir demokratik örgütlenmeye gidilecek, dış işleri bürokrasisi halk iktidarının saptadığı hedefler doğrultusunda ve tamamen onun emrinde çalışacaktır.

Tek taraflı bağımlılığa dayalı dış ilişkilere yer verilmeyecek. Eşitler arası karşılıklı yararlara dayalı ilişkiler geliştirilecektir.

Başta ABD olmak üzere bütün devletlerle Türkiye'nin çıkarlarına aykırı bulunan tek taraflı bağımlılık ilişkilerine son verilecek. Fakat ABD'nin de içinde bulunduğu Batılı devletler, SSCB'nin de içinde yer aldığı sosyalist ülkeler ve Üçüncü Dünya Ülkeleriyle karşılıklı yararlara dayalı, eşitler arası ekonomik, sosyal, kültürel ve her alandaki ilişkiler geliştirilecektir.

Türkiye ile beraber 33 Avrupa devleti ve ABD ile Kanada'nın da imzaladığı Helsinki Son Senedi'nin hükümlerine uyulacak. Bu senedi imzalayan diğer devletlerin de taahhütlerine uygun davranmaları için, senette yer alan konularla ilgili uygulamalar yakından izlenecektir.

Ege Denizinde ve kıta sahanlığında Yunanistan ile olan anlaşmazlık, Türkiye'nin yaşamsal çıkar-larından ödün verilmeden, barışçı yoldan ve ikili müzakerelerle çözmeye çalışılacaktır.

a - Askeri Paktlar ve Askeri Üsler

H E P Askeri paktların karşılıklı olarak kaldırılmasından yanadır. Askeri paktların, özellikle NATO ve Varşova paktlarının kaldırılması doğrultusundaki çalışmalar desteklenecektir.

Yapılan ikili anlaşmalara göre ABD'nin Türkiye'de askeri üsleri vardır.

Bu üsler, bir savaş durumunda Türkiye'yi nükleer bir saldırının hedefi haline getirmiştir.

Ayrıca bu üsler, komşumuz SSCB'ni tehdit etmektedir. Oysa SSCB ile iyi ilişkileri geliştirmenin, Türkiye'nin ekonomik yararları bakımından büyük önemi vardır. İyi ilişkilerin geliştirilmesi ise karşılıklı güvene bağlıdır.

Bu nedenle, ikili anlaşmalara dayanılarak Türkiye'de kurulmuş bulunan ve Türkiye'yi bir savaşta nükleer bir saldırının hedefi haline getirecek ve komşularımızla aramızdaki güveni zedelecek olan askeri üsler kaldırılacaktır.

b- Barış ve Silahsızlanma

Gezegenimiz, insanlığı bir kaç kez yok edecek güçte nükleer silah deposu haline gelmiştir.

Nükleer savaşın galibi olmayacak. Bu savaş bütün insanları yok edecek veya onlar için yaşamı çekilmez bir yük haline getirecektir.

Bu nedenle dünyamızın nükleer silahlardan arındırılması gerekir.

ABD ve SSCB arasındaki silahsızlanma görüşmeleri desteklenecektir.

Bugün insanlık için nükleer silahlardan da tehlikeli olan kimyasal silahlardır.

Ahlaki sorumluluğu düşünmeyen yöneticiler bu silahları rahatça kullanabilmektedirler.

Nitekim, komşumuz Irak, yine diğer komşumuz İran'a karşı kimyasal silah kullandı. Dünya kamuoyunun tepkisi etkili ve caydırıcı bir boyuta ulaşamayınca Halepçe'de Kürtlere karşı da kullanıldı. İçinde kadın ve çocukların çoğunlukta olduğu 5000 kişi öldü.

Kendi vatandaşlarına karşı kimyasal silahlarla toplu kıyım hareketine girişmekten çekinmeyen Irak'ın elindeki kimyasal silahlar, stratejik saldırı düzenleme yeteneğine sahip uçaklar ve balistik füzelerle komşuları için çok büyük bir tehlike teşkil ediyor.

Irak örneği de gösteriyor ki kimyasal silahlar insanlık için nükleer silahlardan daha büyük bir tehlikedir.

Kimyasal silahların üretiminin, bulundurulmasının ve kullanımının yasaklanması ve mevcut stokların yok edilmesi için uluslararası bir sözleşmenin imzalanması ve etkin bir denetime bağlı olarak uygulanması için çalışılacaktır.

Kimyasal silah üretimine her ne suretle olursa olsun yardımcı olanların, insanlık suçu işledikleri kabul edilerek cezalandırılacaklardır.

· Nükleer silahlarla kimyasal silahların kurbanlarının anısına anıtlar dikilecek ve her yıl Hiroşima ve Halepçe katliamlarının yıl dönümleri bütün yurtta düzenlenecek etkinliklerle anılacaktır.

Devletler, ekonomik kaynaklarını ülkenin kalkınması ve vatandaşların refahı için harcamak yerine, önemli bir bölümünü öldürücü silahlara ve büyük orduların giderlerine ayırıyorlar.

Dünya barışını sağlamak ve halkların yaşam düzeylerini yükseltmek için askeri harcamaların indirilmesi gerekir. Bu da karşılıklı güveni sağlamakla mümkündür.

Dünyada ve bölgemizde barış ve güvenliği sağlamak için çalışılacaktır. Bu çalışmaların paralelinde, ülkenin güvenliğini tehlikeye düşürmeden, asker sayısı azaltılacak, askerlik süresi kısaltılacak ve savunma harcamalarında indirimyapılacaktır.

c-Türkiye Avrupa Birliğine Katılacaktır

Türkiye şimdiye kadar Avrupa Topluluğuna katılmalıydı. Geçmiş iktidarların demokrasiye karşıt tavırları nedeniyle Türkiye AT'ın dışında kaldı. AT'a tam üye olmak için yaptığı başvuru 1992 yılından sonra görüşülecek.

Dünyada ve Doğu Avrupa'daki son gelişmeler, AT'ın geleceğini de etkileyecek güçte ve önemdedir. 1992'ye kadar AT'ın yapısında önemli değişiklikler gündeme gelebilir.

Türkiye'nin AT'a katılma arzusunun dayanakları ve gerekçeleri bugün olduğu gibi yarında geçerliliklerini koruyacaklardır.

Aynı demokratik değerlere inanan halklarla birlikte güçlükleri daha kolayca aşacağımıza sorunları çözebileceğimize inanıyoruz.

· Avrupa Birliği, ister 12'lerin Avrupasıyla sınırlı kalsın, ister Gobraçov'un "Avrupa Ortak Evi" hedefinde gerçekleşsin, Türkiye bu birliğin içinde yer almalıdır.

Avrupa'yla bütünleşmek, herşeyden önce aynı değer sistemini benimsemek ve bunu yaşama geçirmekle mümkündür.

AT'a katılmamızı engelleyen Kürt Sorunu, Kıbrıs Sorunu, programda yazılı olduğu gibi çözülecek. Demokrasi bütün kurum ve kurallarıyla yerleştirilecek. Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma sağlanacaktır.

Bu şekilde Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna entegrasyonu için hiç bir engel kalmayacak. Avrupa Topluluğu, gelişmiş demokratik Türkiye'nin dışında bırakıldığı bir Avrupa Birliğinin eksik olduğuna inanacaktır.

İster AT'da olsun, ister "Avrupa Ortak Evi" veya başka biçimde bir Avrupa Birliğinde olsun, diğerleriyle eşit ve tamamen aynı haklara sahip olarak yer alınacak. Hiç bir suretle ikinci sınıf bir üyelik veya ilişki biçimi kabul edilmeyecektir.

d- Ortadoğu Politikası

Türkiye'nin Arap ve Ortadoğu ülkeleriyle yoğun ekonomik ve ticari ilişkiler ivardır.

Türk, Azeri ve Kürt toplumlarıyla olan bağları nedeniyle bu bölgedeki gelişmeler ve güç dengelerindeki değişmeler kendisini yakından ilgilendiriyor ve etkiliyor.

Ortadoğu'da emperyalizmin kendi çıkarları doğrultusunda kurduğu dengeler, bugün dünyadaki gelişmeler ve halkların kendi kaderlerini belirleme haklarına sahip çıkmaları nedeniyle bozulmuş ve bölge kanlı bir savaşın ve çatışmanın içine sürüklenmiştir. Ortadoğu halkları bir yanda birbirlerini boğazlarken, diğer yandan teokratik ve totaliter rejimlerin baskısı altında eziliyorlar.

Ortadoğu'ya barışın gelmesi ancak halkların serbestçe kaderlerini tayin hakkına kavuşmaları, teokratik ve totaliter yönetimlerden kurtularak demokrasiyi yerleştirmeleriyle mümkündür.

Bugün teokratik ve totaliter rejimler, kaynaklarının önemli bir bölümünü silahlanmaya ve savaşa harcıyorlar. Bu rejimlerin yöneticileri, hiç bir insani değere ve ulusla-

rarası hukuk kuralına kendilerini bağlı saymadıkları için kimyasal silahlara, savunma amacının dışına taşan füzelere sahip olmak ve onları kitle katliamı ve toplu kıyım için kullanmakta da tereddüt etmiyorlar.

Ortadoğu, nükleer silahların, kimyasal silahların, uzun menzilli balistik füzelerin de bulunduğu büyük bir silah deposu haline gelmiştir.

Bu, hem Ortadoğu halkları için hem de Türkiye için büyük bir tehlike ve tehdittir.

Türkiye kalkınmasını sağlamak için ekonomik kaynaklarının büyük bir bölümünü yatırımlara ayırmak ve bu nedenle de savunma harcamalarında indirim yapmak zorundadır.

Sınırlarımızdaki tehlike ve tehdit sürdürülürse savunma harcamalarını azaltmak güçleşecektir.

Bu nedenle hem Türkiye'nin güvenliği ve hem de savunma harcamalarında indirime gidilebilmesi için Ortadoğu'daki silahlanma yarışına son verilmelidir. Ortadoğu'da silahsızlanmaya gidilmeli kalıcı bir barış sağlanmalıdır.

Kimyasal ve bakteriyolojik silahların dünya ölçüsünde yapımının, bulundurulma ve kullanımının yasaklanması için sürdürülen uluslararası çalışmalar desteklenecektir.

Ortadoğu'da silahsızlanma girişimlerine öncülük edilecek ve bölgenin nükleer silahlarla kimyasal ve bakteriyolojik silahlardan arındırılmasına, silahlarda ve asker sayısında indirime gidilmesine ve barışın kurulmasına çalışılacaktır.

Silahsızlanma ve barış, bunun yararına inanan yönetimlerle daha açık bir deyişle demokratik halk yönetimleriyle sağlanır. Devletlerin ülke bütünlüklerine saygılı olmak ve içişlerine karışmamakla beraber, insan haklarına saygı ve ihlallerine tepki çerçevesinde, Ortadoğu'daki hakların insan hakları ve demokrasi mücadeleleri ve barışçı ve demokratik yöntemlerle

desteklenecek ve uluslararası destek sağlanacaktır.

Bu şekilde Türkiye'nin Ortadoğu'daki sınırları, barışa ve demokrasiye bağlı ülkelerin bulunduğu bir güvenlik kuşağıyla sarılmış olacaktır.

Bu ülkelerle iyi komşuluk ilişkileri geliştirilecek ve her alanda işbirliği yapılacaktır.

e - Kıbrıs Sorunu

Kıbrıs sorunu, Türkiye'nin dış ilişkilerini ve ekonomik gelişmesini olumsuz bir unsur olarak etkiliyor. Dış politikamız büyük ölçüde Kıbrıs'a bağımlı hale gelmiş. Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesi nedeniyle ABD'nin uyguladığı silah ambargosu ve diğer ülkelerle ilişkilerdeki gerginlik, ekonomik gelişmeyi önlemiş ve buna bağlı olarak ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık ve askeri müdahaleler ise demokratikleşmeyi engellemiştir.

Rum toplumunun, Kıbrıs'ın Avrupa Topluluğu'na katılma talebine karşı demokrasi standartları bakımından herhangi bir itiraz ileri sürülemezken, Kıbrıs Türk toplumunun demokratik bir düzende yaşadığını söylemek güçtür.

Yabancı üslerden ve askeri birliklerden arındırılmış, Türk ve Rum halklarının eşitliğine dayalı tarafsız, bağımsız, demokratik ve federatif bir Kıbrıs Cumhuriyeti, hem Kıbrıs Türk toplumunun ve hem de Türkiye'nin yararınadır.

Böyle bir birlikte, Kıbrıs Türk toplumunun yaşam düzeyi yükselecek ve demokratik bir düzende yaşama olanağına kavuşacaktır. Türkiye ise Kıbrıs sorununun, ekonomik gelişmesine ve dış ilişkilerine getirdiği olumsuz etkilerden kurtulacaktır.

VI - SOSYAL POLİTİKALAR

a - Çalışma Yaşamı

1982 Anayasası, tam anlamıyla bir "Olağanüstü Hal Yasası" dır. Ulusal istenci temsil eden Yasama Meclisler-

inin kapalı tutulduğu, siyasal partilerin olmadığı, demokratik kitle örgütleri, meslek kuruluşları ve sendikaların devre dışı bırakıldığı bir ortamda hazırlanmıştır. Hazırlayanlarınca, bunalımların Anayasal hakların geniş tutulmasından kaynaklandığı düşünülmüş, böylece özgürlükler budanarak yok edilmiştir. Anayasa ile getirilen tüm kısıtlama ve kayıtlamalara karşın, bunalımlar, durması bir yana artarak devam etmektedir. Bu durum, Parlementosuz, siyasal partisiz, örgütsüz bir sürecin demokratik bir siyasal yapı oluşturamayacağının, bunalımların üstesinden gelemeyeceğinin açık bir göstergesidir. Toplumsal gelişmeler ve demokratik istemler bu Anayasası aşmış ve daha şimdiden yıpratmıştır.

Türkiye'nin bu gün yeni bir Anayasa gereksinimi vardır. Bu yeni Anayasa, kuşkusuz, tüm toplumsal sınıf ve katmanların özgürce katılıp temsil edildikleri "Toplumsal Uzlaşma" sonucunda oluşmuş demokratik bir Anayasa olacaktır. Bu yeni Anayasa ile, çalışma yaşamımızı kuşatan tüm anti-demokratik yapıdaki oluşumlar kaldırılacak, yerlerini uluslararası standardlara uyan düzenlemelerin alınması sağlanacaktır.

Halkın Emek Partisi iktidarında,

1. Sendika kurma, bunlara serbestçe girme, dilediği sendikayı seçebilme ve sendikalardan serbestçe ayrılabilme hakları, bu hakların sosyal haklar sisteminin belkemiğini oluşturmakta olduğunun bilinciyle, uluslararası sözleşmelerdeki biçimleriyle yaşama geçirilecektir.

2. Sendikalaşma hakkı, işçi statüsünde olma-yan kamu personelini de kapsayacak bir biçimde düzenlenecektir.

3. Uluslararası Sözleşmelerde, sendikaların ekonomik ve sosyal politikalara ilişkin görüşlerini özgürce söyleyebilecekleri ve hatta sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir siyasal partiyi destekleyebilecekleri benimsenmektedir.

4. Siyasal örgütlere karşı bağımsızlıkları korunmak

koşuluyla, işçi kuruluşlarının ve her kademeden yöneticilerinin siyasal faaliyette bulunması, siyasal amaç güden etkinlikler sergilemesi, siyasal bir partiyi desteklemesi tümüyle serbest bırakılacak, bu konuda, mevzuatımızda yer alan tüm yasak hükümleri hemen kaldırılacaktır.

5. Birer baskı grubu olarak sendikaların, aynı temelde davranan diğer demokratik ve mesleksel kuruluşlarla, genel toplumsal ve demokratik çıkarlar ve yararlar için yapması doğal bulunan iş ve güç birliklerinin önündeki tüm mevzuat engelleri kaldırılacaktır.

6. Sendikalar çalışmalarında özgür kuruluşlardır. Onların yönetim ve işleyişlerinin yasalar ve demokratik ilkelere uygunluğunu denetleyecek organları mevcuttur. Sendikaların dış denetimi, siyasal iktidarın vesayetine varan kötü kullanımlara olanak sağlamaktadır.

Bu nedenle, işçi kuruluşlarının işleyiş ve yönetimlerinde kamu makamlarına karşı bağımsız olmaları mutlaka gerçekleştirilecektir.Dış denetimin yerini, öz denetim alacaktır.

7. Bu arada, siyaset alanının işçi önderlerine kapatmakta olan ya da siyasi alanda başarılı olan işçilerin sendikal yönetimlerinden uzaklaştırmayı amaçlayan; sendikalar da kurucu, yönetici ve temsilci olmak yönlerinden bir dizi eylemsel çalışma süreleri koşulunu öngören mevzuatdaki düzenlemeleri çağ dışı bulmaktayız. Bu tür hükümlerin temel hak ve özgürlükleri engellemesi bir yana, sendikalarımızı, deneyimsiz ve adeta bir kamu görevlisi konumundaki yöneticilere terk etme gibi gizli bir amaç gütme düşüncesiyle hazırlandıklarına inanmaktayız.

2821 sayılı sendikalar Yasası kaldırılacak ve bunun yerine, ekonomik ve sosyal bakımdan toplumumuzda daha zayıf düzeyde bulunan kişi ve grupları koruyan, özgürce örgütlenmelerini sağlayan, bunların maddi ve manevi varlıklarını geliştirmenin koşullarını hazırlayan yeni bir sendikalar yasası derhal yaşama geçirilecektir.

8. Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı, Sendika Hakkıyla birlikte diğer sosyal hakların tümünden önce yaşama girmiştir. Bu iki hak olmadan, Sendika Hakkının da hiç bir anlamı olamaz. Bu haklar, salt sosyal haklar bakımından değil; klasik haklar ve siyasal demokrasi bakımından da güvenceler taşırlar.

Bu nedenledir ki, Toplu Sözleşme ve Grev Hakkının kamu personeli dahil olmak üzere tüm çalışanlara tanınıp sağlanması gerekmektedir. Toplu Sözleşme ve Grev Haklarıyla desteklenmeyen sendikalar dernek niteliğindeki göstermelik kuruluşlar olurlar.

Bu gerçeklerden yola çıkılacağı içindir ki, işçi statüsünde olmayan tüm kamu personeli de kapsamda olmak üzere, ayırımsız tüm çalışanlara kendi yararlarını sağlamak ve savunmak üzere diğer kişilerle birleşerek toplu sözleşmeli ve grevli sendikalaşma hakkı tanınacaktır.

9. Lokavt bir hak değildir. Çağdaş demokrasilerdeki hiç bir Anayasada böylesi bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Lokavt, Anayasadan derhal çıkarılacak; ilgili yasayla karar verilmesi ve uygulanması yasaklanıp yaptırıma bağlanacaktır.

10. Çalışanlara, ekonomik ve sosyal kazanımlarını koruyup yaşama geçirmeleri bakımından mutlaka, toplulukla hak uyuşmazlığı çıkarma ve hak grevi yapma hakları tanınacaktır.

11. Referandum hakkına yasal işleklik kazandırılacaktır.

Grev hakkı ve uygulaması, yürürlükteki yasalarda yer alan kayıtlamalardan arındırılacak, çalışanlara genel grev, dayanışma grevi ve sempati grevi yapma olanakları sağlanacaktır.

12. Dünyanın tüm demokratik ülkelerinde yüz yıllardır "İşçi Sınıfının Birlik, Dayanışma ve Mücadele Günü" olarak kutlanan 1 Mayıs çalışanlarının bayramı olarak yasal-

laştırılacaktır.

13. Sınıf ve kitle sendikacılığı temelinde yıllarca demokrasi mücadelesi veren, bu nedenle militarizmin hışmına uğrayan DİSK ve bağlı Sendikalar açılacak, Devletin hiçbir katkısı olmadan üye işçilerin alın terleriyle oluşan mal varlıkları gerçek sahiplerine teslim edilecektir.

14. Toplu sözleşme hakkına sahip olunabilmesi için getirilmiş bulunan % 10'un temsili gibi baraj sistemleri, yetki saptamasında Bakanlığın tek yetkili kılındığı yürürlükteki uygulama, grev hakkının kullanılmasını oldukça güçleştirmekte olan "Milli serveti tahrip" türünden kısıtlamaları, "grev esnasında, greve katılan işçilerin ... yol açtıkları maddi zarardan sendikalarının sorumlu tutulması" şeklindeki sınırlamayı ve bunun yanında toplu sözleşme ve grev hakkının özünü zedeleyen tüm mevzuat hükümlerini çağ dışı ve utandırıcı bulmaktayız. Ayrıca, yürürlükteki Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasasıyla getirilen Cezai yaptırımların da işçi ve işveren arasındaki hak-imkan eşitliğini işçilerin aleyhine alabildiğine bozduğunu kabul etmekteyiz.

Bu nedenle, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt yasası da kaldırılacak, çağımızda ileri demokrat tüm ülkelerin mevzuatlarında yer alan kuralları tümüyle içeren yeni bir Yasa düzenlenecektir.

15. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 23. Maddesinin 3. bendi hükmüne göre, "Çalışan her kismenin kendisine ve ailesine insanlık onuruna uygun bir yaşayışa ve herkesin her türlü sosyal koruma araçlarıyla da tamamlanan adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır".

Evrensel Bildirgenin anılan maddesinin bir gereği olarak çağımızda ileri demokrat tüm ilkelerin mezvuatlarında, işçi ücretlerinin en yüksek derecesinin belirtilmesi yoluna gidilmemekte, bu yön, yanların serbest iradelerine bırakılmakta; ancak, en az ücretin (asgari ücretin) bir Anayasa hükmü olarak güvenceye kavuşturulması öngörülmektedir. Böylece, çalışılan işe uygun, insanlık onuruna yaraşır bir yaşayış düzeyi sağlamaya elverişli ve adaletli ücretin (çalışanlara

ödenmesi gereken ücretin en alt sınırını oluşturmak üzere) mutlaka korunması sağlanmış olmaktadır.

İnsanlık onuru kavramı,insanın hangi durum ve koşullarda bulunursa bulunsun salt insan olmasının kendisine kazandırdığı değerlerin, gerek öteki bireyler ve gerekse toplum ve devlet tarafından tanınıp, saygı görmesini anlatır. Bu, öylesine bir tanıma ve sayma çizgisidir ki, ondan aşağı düşülünce yapılan işlemler, insanı insan olmaktan çıkarmış demektir. Böylece, çağımızda insan onuruna ekonomik gereklerin önünde yer verilmektedir.

Bu nedenledir ki, ücretin günümüzde kavuştuğu sosyal öz ve içerik de gözetilerek, asgari ücretin, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini 23. maddesinin 3.bendinde ifadesini bulan şekliyle adil ve elverişli bir ücret konumunu her daim koruyarak yaşama geçirilmesi temel felsefemiz olacaktır.

16. Toplu işçi çıkarmalarında para cezalarının yanında, işveren ve vekilleri için, caydırıcılığı sağlamak düşüncesiyle, hapis cezalarını da öngören düzenlemeler getirilecektir.

17. Yasada ve ilgili Yönetmeliğinde belirtilen belgelerle kullandırıldığı kanıtlanamadığı sürece, yıllık ücretli iznin kullandırılmamış sayılacağını düzenleyen Yasa hükümleri geliştirilecektir.

18. İşverenlerin, "Yeni iş arama izni" veya "Ara dinlenmesi"ni işçilere verdiğini, ilgilinin imzasını taşıyan belgeyle kanıtlayamaması halinde bu haklarında kullandırılmamış sayılacağını yaşama geçirecek düzenlemelere gidilecektir.

19. İş ve İşçi Bulma Kurumu demokratik bir öze kavuşturulacak, yönetim kurullarında çalışanla-rında temsil edilmeleri sağlanacaktır.

20. Ülkemizde iş yerlerinde iş kazaları sonucu ortaya çıkan ölüm, sakatlanma ve sakat kalma sayısını savaş alanlarındakilerle karşılaştırmak pek de abartmalı bir tutum değildir.

İş kazaları ve meslek kazaları sonucunda her yıl milyonlarla mümkün olabilecek düzeyde işgücü yitirilmekte, milyarla ifade edilecek zararlar oluşmaktadır.

Eğer bir yerde işçi sağlığı o iş güvenliğinin öngördüğü önlemler gerektiği biçimde alınmaktaysa, orada iş yeri tehlikeleri en geniş ölçüde azalmaktadır. Şurası da bir gerçekliktirki, iyi bir uygulamadan yoksun en ideal mevzuat bile yararsız bir öneriden ileriye gidemez. Bu konudaki, genel koruma normlarını izleyecek denetleyecek ve kontrol edecek bir yapı oluşturacaktır.

Bu nedenledir ki iş tehlikelerini ve koruma normlarının uygulanmasını izleyecek ve denetleyecek örgütlenme, en küçük yerleşim birimlerine indirilecek yaygınlıkta ve etkinlikte gerçekleştirilecektir.

b - Sosyal Güvenlik Hakkı

Sosyal güvenlik hakkı, kurulu hukuk düzenimiz açısından, bir insan hakkı olarak anayasal bir temele dayalıdır ve herkes için öngörülmüştür. Bu konudaki tüm yasal ve anayasal düzenlemeler sosyal devlet kavramının doğal bir sonucu olmaktadır.

Bununla birlikte Anayasanın 65. maddesi, Sosyal Güvenlik Hakkının bu etkinliğini güçsüzleştirmiş ve adeta iktidarların istemlerine bağlı bırakmıştır. Gerçekten anılan madde hükmüne göre, "Devlet sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, H E P mali kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir". Şu suretle, siyasal iktidarınlarca mali kaynaklar yeterli düzeye getirilmediği sürece. Anayasanın 60. maddesine dayanılarak sosyal güvenlik hakkının varlığından söz edilmesi olanaksızdır. Hiç değilse. O zamana kadar sosyal güvenlik hakkı askıdadır. Bu durum, gelişmesini henüz tamamlayamamış olan ülkelerin ortak dramıdır.

Çağımıza rengini vuran başlıca özellik, sosyal güvenlik çağı olarak belirlenmesindedir. İKtidarlar, tercihlerini, sosyal olanla ekonomik olan arasında bir uyum ve denge yaratacak şekilde kullanmak zorundadırlar.

İktidarımızda, bu denge sosyal güvenlik hakkının ko-

runup geliştirilmesi yönünde kurulacak, bunun gerektirdiği etkin önlemler hemen yaşama geçirilecektir. Bu hak herkese sağlanacaktır.

20. Siyasal iktidarımızda, sosyal sigortalardaki dağınıklık giderilecektir. Sosyal güvenlik kurumlarının aşamalı olarak bir sistem içinde birleştirilmesi, sosyal sigorta teşkiltalarınca uygulanan sigorta kollarında mevzuat ve standard yaklaştırmaları sağlanacak; bu amaçla yapılacak çalışmalar Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı önderliğinde gerçekleştirilecetir.

21. H E P iktidarında, sosyal sigorta teşkilatlarının, sigortalıların eşit şekilde temsillerinin sağlanmasıyla demokratik bir bünyeye kavuşmaları sağlanacaktır.

c - Sağlık

Bir ülkenin sağlık sorunu, o ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme düzeyiyle sıkı bir bağlantı içindedir. Öte yandan bir ülkenin sağlık durumunun geliştirilerek düzeltilmesi de o ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmesini etkiler ve hızlandırır.

Sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve kalitesinin yükseltilmesi iş gücünü korur, geliştirir ve işin verimini arttırarak kişinin toplumsal yaşama aktif olarak katılmasını sağlar. Bu nedenle sağlık için yapılan harcamalar üretken harcamalardır.

Sağlıklı olmak "bedence, ruhca ve sosyal yönden tam bir iyilik hali" içinde olmaktır.

Sağlık hizmetlerinin amacı insanın toplumsal yaşamda aktif olarak yer almasını ve ekonomik alanda üretken bir konuma gelmesini sağlamaktır.

Bu hizmetin kişilerin kendi çabaları ile başarılması olanaksızdır. Bundan ötürü Halkın Emek Partisi, kişinin ve toplumun sağlığını koruma ve geliştirme görevinin bir kamu hizmeti olarak yürütülmesi gerektiğine inanır.

H E P insan sağlığının bir ticaret konusu yapılmasına karşıdır. Sağlık hizmetlerinin, ücret karşılığında, özel kişi ve kuruluşlara bırakılmasını, sosyal devlet anlayışı ile

bağdaştırılması mümkün olmayan çağdışı bir yaklaşım sayar.

H E P, koruyucu hekimlik hizmetlerine öncelik veren kamu hizmeti niteliğinde bir sağlık politikası izleyecektir.

Sağlık hizmetlerinin köy ve şehir ayrımı yapmadan tüm topluma dengeli biçimde götürülmesi başılca amaç olmalıdır.

H E P, Sağlık Hizmetlerini Sosyalleştirecek, koruyucu hekimliğe öncelik veren üç basamaklı sağlık hizmetlerinin dengeli biçimde yürütülmesini gerçekleştirecektir.

BİRİNCİ BASAMAK SOSYALLEŞTİRME HİZMETİ:

Köy, mahalle ve semt ocaklarında herkese eşit ve ücretsiz verilen temel hizmettir. Koruyucu hekimlik hizmetleriyle, çevre sağlığı hizmetlerine öncelik veren bir kademedir. Ayrıca birinci basamak tedavi hizmetleri de görür. Sağlık örgütlenmesinin temel birimidir.

İKİNCİ BASAMAK SOSYALLEŞTİRME HİZMETİ:

Genellikle ilçe merkezlerinde, birinci basamakta çözülemiyen hizmetlere yanıt vermekle görevli bir basamaktır. Birinci basamakla sevk zinciri ile bağlantı içindedir.

ÜÇÜNCÜ BASAMAK SOSYALLEŞTİRME HİZMETİ:

Birinci ve ikinci basamakta çözülemiyen sorunları çözmekle yükümlüdür. Büyük merkezlerede oluşturulan büyük kapasiteli sağlık kuruluşlarıdır.

H E P, sağlık hizmetlerinin kurum, yatak, personel, araç ve gereç bakımından yurt yüzeyinde dengeli

biçimde dağılımını sağlıyacak önlemleri alacaktır. Sağlık hizmetleri tek elden yürütülecektir.

Tıp fakültelerindeki teorik ve uygulamalı eğitim, çağdaş tıp biliminin verilerine uygun olarak ve eşit kariyerli öğretim üyeleri ile verilecektir. Bu ölçülerde eğitim veremiyen fakülteler bu düzeye çıkarılacaktır.

Sosyalleştirme projesinin başarılı olması için yol, su, elektrik vs. altyapı hizmetleri, birinci basamak sağlık hizmetleri için yapılan yatırımlarla birlikte ve bakanlıklararası eşgüdümlü gerçekeliş-tirelecektir.

Sağlık için yapılan yatırımlar genel bütçeden karşılanacaktır.

Sağlık hizmetleri için yapılan yatırımların ekonomiye katkısı olan üretken yatırımlar olması gözönünde bulundurularak genel bütçeden ayrılan payın optimal düzeyde tutulmasına özen gösterilecektir.

İlâç Sanayii yerli ilâç ham madde sanayiine dayandıralacak, ilâç kalite kontrolleri uluslararası standartlara uygun ve düzenli olarak yapılacaktır.

Ülkenin ilâç pazarı yeniden düzenlenecek, fiat anarşisine son verilecektir. Aynı ham madde ile imal edilen ilâçlar arasındaki fiat farkı kaldırılacak, ucuz olanla aynı düzeyde getirelecektir.

Sağlık hizmetlerinin eşgüdümlü ve dengeli bir biçimde yürütülmesini sağlamak amacı ile ve bu hizmetlerin ülke ihtiyaçları doğrultusunda ve bilimsel ilerlemelere uygun olarak geliştirilmesi için Sağlık Bakanlığında bir Sağlık Planlaması Örgütü kurulucaktır.

d) Beslenme

Türkiye'de beslenme sorunu, bugüne kadar devlet görevleri arasında yer almamıştır. Hiçbir hükümetin programında beslenme sorunlarına ilişkin temel çözümler sözkonusu edilmemiştir. Aynı şekilde hiçbir siyasal partinin programında beslenme konusu ele alınmamıştır.

Oysa çağımızda yeterli ve doğru beslenme, tüm toplumların yakından ilgilendikleri önemli sosyal sorunlar

olarak sürekli irdelenmekte, bilimsel ve ekonomik açılardan çözümler önerilmektedir.

Türkiye'de beslenme sorunu, geniş köylü ve emekçi yığınlarını ilgilendiren yeterli bir beslenme sorunu olarak toplumumuzu ilgilendirmektedir.

Kişi başına ortalama milli gelirin yıllık 1000 $ civarında olduğu göz önünde tutulursa Türkiye'de aşırı ve yüksek kalorili beslenme türü devlet politikası olacak nitelikte değildir. Sayısal bakımdan çok sınırlı varlıklı bir kesimi ilgilendirmektedir.

Oysa ekonomik yetersizlik nedeniyle toplumumuzun% 90'ı yetersiz ve tek taraflı bir beslenme sorunu ile karşı karşıyadır. Halkımızın temel tüketim maddesi tahıldır. Günlük 3000 kalori ihtiyacının büyük bir bölümünü tahıldan sağlar. Oysa normal ve yeterli bir beslenme için yağ ve hayvani proteinler de gereklidir. Dengeli ve yeterli beslenme de yetişkin bir insanının günlük 3000 kalori ihtiyacının en az 500-600 kalorisi hayvansal proteinlerden sağlanması gerekir. Ülkemizdeki çocuk ölüm oranının yüksek olmasında, insanlarımızın ortalama yaş sınırının düşük olmasında ve çalışma kapasitesinin yetersiz olmasında, tek yönlü beslenme türünün büyük etkisi vardır.

Doğru ve yeterli beslenme ülkenin ekonomisi, çalışma yaşamı ve besin kaynaklarının ülke ihtiyaçlarına uygun bir düzeye çıkarılması ile sıkı, sıkıya ilgilidir.

Çalışan nüfusun ücretleri, tüm aile fertlerinin yeterli ve çok yönlü beslenmesini gerçekletirecek bir düzeyde olması gerekir. Bu da ülkede rasyonel bir ücret politakasının uygulanması ile mümkündür.

Planlı kalkınmayı amaçlayan Halkın Emek Partisi İktidarında;

- Yurttaşlarımızın yeterli ve dengeli beslenmesi için gerekli besin maddelerinin üretimi, pazarlanması ve tüketimi planlanacaktır.

- Besin kalite kontrollerine önem gösterilecektir.

- Dengeli bir beslenmeye elverişle ücret-fiat politikası izlenecek.

- Hayvansal besin maddelerinin üretimi arttırılacaktır.

- Halkımıza yeterli ve dengeli bir beslenmenin koşulları öğretilecektir.

e) Kentleşme

Büyük kentlerin sorunlarının çözümü, Türkiye genelindeki sorunların çözümüne bağlıdır.

Büyük kentler gecekondu kuşaklarıyla sarılıyor. Su, kanalizasyon, ulaşım, haberleşme ve bunun gibi temel ihtiyaçlar karşılanamıyor. Çevre kirlenmesiyle beraber kentler yaşanmaz hale geliyor.

Büyük kentlere yönelen göç dalgası önlenmedikçe, alt yapı sorunlarının çözümüne yeterli kaynak bulmak mümkün olmayacaktır.

Göçü önlemek, hatta tersine çevirmek ise sanayiinin desantralizasyonu ile özerk yerel yönetimlerin kurulmasına bağlıdır.

Yem sanayi tesislerinin Doğu ve Güneydoğu ile Karadeniz ve Anodolu'nun gelişmemiş bölgelerine kurulması ve büyük kentlerdeki sanayi tesislerinin yine bu bölgelere kaydırılması, gelişmemiş bölgelere doğru bir göç hareketini başlatacaktır.

Büyük kentlerin nüfusu azalırken diğer bölgelerdeki küçük kentler gelişecek, yeni kentler kurulacakatır.

Büyük kentlerin mevcut altyapıları yeterli hale gelirken yeni kentler planlı, çağdaş bir anlayışla yönetilecekleri için büyük sorunlar yaratmadan gelişeceklerdir.

Çevrenin korunması, demokrasinin yerleşmesi ve bunların sonucu olarak dengeli kalkınmanın sağlnaması, insanların doğup büyüdükleri yere sahip çıkmalarıyla, oraya kök salmaları ve "burası benimdir" diyebilmeleriyle mümkündür.

Türkiye gibi doğudan batıya, kuzeyden güneye insanların sürekli hareket halinde ve göçmen oldukları bir ülkede ne çevre korunabilir ve ne de demokrasi yerleşebilir.

Doğup büyüdüğü yerde işsiz, güvensiz ve huzursuz olan bir kişi, daha iyi yaşam koşullarına kavuşmayı umduğu bir yere gitmek, göç etmek ister. Bu nedenle de ne çevreye sahip çıkar ve onu korur. Ne de bulunduğu köyün, kasabanın, şehrin yönetimine ilgi duyar. Zamanla, doğup büyüdüğü yere ve içinde bulunduğu topluma yabancılaşır.

Sorunlar ülke genelinde yaygınlaştığı için gittiği yere de bağlanamaz. Yabancılık duygusundan kurtulamaz. Burada da çevreyi kirletir veya kirlenmesine göz yumar, engel olmaya çalışmaz. Çok özel çıkarları olmadıkça yönetime katılmaz, ilgi duymaz.

Sanayileşen bir ülkede, insanların köyden kopup kente gelmesi ve kent nüfusunun artması kaçınılmazdır.

Fakat kentleşme, sanayileşme ile beraber ve onunla orantılı olarak yürümelidir. Yoksa kentler, bugünkü gibi işsizliğin, yoksulluğun kol gezdiği gecekondu kuşaklarıyla çevrilir ve sorunlar içinden çıkılamaz hale gelir.

Sanayiinin yayılması ile her bölgede insanlar kendilerine yakın işyerlerinde çalışmak veya yeni iş kurmak olanaklarına kavuşacaklar.

Büyük olanaklara ve yetkilere sahip olacak yerel yönetimler vasıtasıyla de kendileriyle ilgili konularda söz ve karar sahibi olacaklar ve yerel sorunları merkezi otoriteden daha iyi ve sağlıklı çözeceklerdir.

Hem sanayileşen ve hem de demokratikleşen bir toplumda hızlı ve dengeli ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerin olduğunu, çağdaş insan için gerekli ihtiyaçların karşılandığını ve bu toplumda değer verilen bir kişilik sahibi olduklarını göreceklerdir.

Bu nedenle de bulundukları yerin toprağına, suyuna, havasına, tarihsel ve kültürel değerlerine, doğal kaynak-

larına sahip çıkacaklar, yönetimde söz ve karar sahibi olma haklarına dört elle sarılacaklardır.

İşte o zaman kent sorunları çözüldüğü gibi, hem çevre korunacak ve hemde demokrasi yerleşecektir.

f) Konut Sorunu

Konut sorunu, kalkınmanının üç temel öğesini oluşutran tarımda modernleşme, sanayileşme ve şehirleşme süreçlerine sıkı, sıkıya bağlı önemli bir ülke sorunudur.

Öte yandan konut sorunu sağlıklı yaşamla ilgili ve sağlıklı yaşamı belirleyen sosyal bir sorundur.

Genelde ileri sanayi ülkelerinde şehirleşme, tarımda modernleşme ve sanayileşme ile paralel olarak giden bir olgudur. Sanayileşmeninin yarattığı işgücü ihtiyacını karşılamak için tarım sektöründen şehirlere akan nüfusun yerleşmesi sorunu, sanayi bölgelerinin çevresinde ve planlı biçimde oluşturulan yerleşim alanlarının iskan edilmesi suretiyle çözümlenmektedir. Bu tarz şehirleşme düzenli bir şehirleşmedir. Altyapı hizmetlerinin, eğitim, kültür kurumları ile dinlenme vb. ihtiyaçlarının topluca karşılandığı modern ve düzenli bir şehirleşme söz konusudur.

Oysa sanayileşmeninin son derece cılız ve yetersiz olduğu Türkiye 'de şehirleşme, sanayi sektörünün işgücü talebinin ortaya koyduğu bir sorun değildir. Daha çok tarımda makinalaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan iş gücü fazlasının sektör dışına kovulmasıyla oluşan bir olgudur. Bu tarz bir şehirleşme, hazırlıksız, plansız ve projesiz bir şehirleş,medir. Çarpık ve düzensizdir.

Bu tip dengesiz bir şehirleşmeninin ortaya çıkardığı en büyük sorun GECEKONDU SORUNUDUR.

Gecekondu bölgelerinde konutlar yol, su, elektrik, kanaliazyon vb. altyapı hizmetlerinden yoksun olduğu gibi, asgari sağlık koşullarından da yoksun bulunmaktadırlar.

Türkiye'de hızla ilerleyen şehirleşme hareketi, bera-

berinde gecekonduları ve özellikle barınma ve konut sorunlarını getirmektedir.

1950'de 4 milyon olan şehirli nüfus 1965'te 9,5 milyon ve 1985'te 20 milyonu bulmuştur. 1960 yılında 240.000 gecekondu bulunduğu ve şehirli nüfusun % 13,5'unu barındırırken bu sayı 1965'te 430.000'e yükselmiş ve gecekondularda barınan nüfus oranı % 22'ye çıkmıştır. Alınan bütün önlemlere karşın bugün gecekondu sayısı 3.5 milyon olarak tahmin edilmekte ve toplam şehirli nüfusun % 30'unu barındırmaktadır.

Süratli şehirleşme ile birlikte her yıl büyük konut açığı ortaya çıkmaktadır. Bugün Türkiye' de konut ihtiyacı 1.000.000'unun üzerindedir.

Şehir konutlarında oda başına barınma oranı 2.05'tir. Köylerde bu oran 2.7 kişidir. Bu, batı standartlarına göre sıkışık bir barınmayı ifade etmektedir.

Bugün konutlarımızda görülen diğer bir sorunda sağlığa uygun olmayan konut sorunlarıdır. Şehir konutlarımızın % 27'sinde mutfak, % 7'sinde hela % 49'unda banyo % 26'sında elektrik ve %45 'inde su yoktur. Köy konutlarında ise % 80'inde mutfak, % 27'sinde hela yoktur. Su ve elktriği olan köy konutlarının oranı % 5 civarındadır. Konut sorununa ilişkin önemli bir konuda kira ile oturan ailelerin sorunudur. 1960 yılında kiracıların oranı Türkiye'de % 42'dir. Bu oran İstanbul'da 61,4, Ankara'da % 62,4 'tür. Kiracı sayısı bugünde aynı oranlardadır.

Konut ve barınma sorunlarının çözümünde HEP'nin uygulayacağı temel ilkeler şunlardır:

1- Tarımda modernleşme, Sanayileşme ve şehirleşme eşgüdüm içinde ve plana bağlı olarak gerçekleştirilecektir. (Gecekondu sorununun köklü biçimde çözümü için tek yoldur.)

2- Gecekondu bölgelerine altyapı hizmetleri süratle götürülecek ve gecekondularda iyileşme önlemleri alınacaktır.

3- Arsa ve kredi tahsis politikaları ile sosyal konut yapımı özendirilecek, vergilendirme yöntemi ile lüks konut yapımı sınırlandırılacaktır.

4- Dar gelirli yurttaşlar için kiralık toplu konut yapım projeleri geliştirelecek, bu amaçla bağımsız bir "Sosyal Konutlar Kurumu" oluşturulacaktır.

5- Tarihi eserler korunacak ve onarılacaktır.

6- Şehir içi park ve dinlenme yerleri arttırılacak, Batı ülkelerindeki standartlara çıkarılacaktır.

7- Sağlık şartlarına uymayan, yıkılmaya yüz tutmuş ve şehir mimarisini bozan eski konutlar yıkılacak sağlık ve estetik koşullara uygun yönde iyileştirmeler için önlemler alınacaktır.

8- Kira konusu, salt konut olarak kullanılan ve lüks konut kapsamı içine girmeyen konutlar için, dar gelirli yurttaşları koruyacak biçimde ele alınacaktır.

g) Kadın Hakları

Kadın-erkek eşitliğini yadsıyan ve kadını toplumsal yaşamdan dışlayan eğitim önlenecek, yasalardan, kadın-erkek eşitliğine aykırı kurallar ayıklanacak, kadının toplumsal yaşamın her alanında erkeklerl eşitliğini sağlayacak olan ekonomik, sosyal, kültürel ve hukuksal önlemler alınacaktır.

h) Ailenin Korunması

Toplumun doğal ve temel birimi olan aile korunacaktır. Ailenin huzur ve refahı, ana ve ocuk sağlığının korunması, aile bireyleri arasındaki ilişkilerin, kendilerini daha da geliştirecek niteliğe kavuşması için gerekli her türlü yardım yapılacaktır.

Ana sağlığına, çocukların sağlık, bakım ve eğitimine en geniş olanaklı koruma ve yardım sağlanacaktır.

İstekli eşlerin özgür ve tam oluru olmadan hiç bir evlilik bağı kurulmayacaktır.

ı) Gençlik

Dünya'da, Türkiye gibi en yetenekli gençlerini sürekli harcayan ve bu nedenle de her alanda yetenekli ve iyi yetişmiş insan sıkıntısı çeken bir başka ülke yoktur.

Gençlerin büyük bir kesimi olaylara eleştirel bir gözle bakıyorlar. Düzenin haksızlıklarına başkaldırıyorlar. Kendilerine çözümler de öneriyorlar.

Bu çözümler doğru veya yanlış olabilir. Fakat bu gençlerin halklarını ve ülkelerini herkesten fazla sevdiklerinden ve bunun için her türlü fedakarlığı yapmaya hazır olduklarından kuşku duyulmaz.

Bu duruma sevinmek gerekir. Gençler, bencillikten uzak, geleceğin adil ve ileri düzenini nasıl gerçekliştirecekleri konusunda kafa yoruyorlar.

Bunların bir kısmı doğru düşünecek, bir kısmı yanlış. Doğru düşünenler, doğrularını geliştirecekler. Yanlış düşünenlerin bir kısmı doğruları bulacak, bulamayanlar da yanlışlarıyla, katıldıkları tartışma ortamında toplumsal gelişme dinamiklerini hızlandıracaklardır. Kaldı ki mutlak doğrular yoktur. Yere, zamana, kişi veya grubun konumuna göre değişir.

Çoğulcu toplumdaki yanlışlar, tek tip düyünceye mahkum toplumdaki doğrulardan çok daha iyi ve toplumsal gelişme için daha yararlı birer unsurdurlar.

Bugüne kadar, düşenen, eleştiren, başkaldıran gençlere hoşgörülü davranılmadı. Enerjileri, toplumsal değişimi insan yararına hızlandırmak doğrultusunda yönlendirilmedi. Çoğunluğu ya ceza evlerinde veya toplumdan dışlanarak harcandı.

Toplumsal düzeni eleştirmeyen ve toplum sorunlarına ilgisiz kalan gençler ise kurulu düzenin kurallarına iyi uyum sağladıkları için siyasetin, ekonominin ve bürokrasinin önemli yerlerini ele geçirdiler.

Düzene uyumla şekillenen bu insanlar, toplumsal değişimin ve gelişmenin engeli haline dönüşüyorlar.

Toplum, asıl değişim ve gelişmenin unsuru olabilecek yetenekli insan malzemesini harcadığı için geri kalmışlığın dar çemberini kıramıyor.

Yarınlarımızın sahipleri olan gençlerimiz, düşüncelerini açıklayabilmenin, tartışmanın, örgütlenmenin, düzeni kıyasıya eleştirmenin ve demokratik başkalıdran en geniş anlamıyla serbest olduğu hoşgörülü bir özgürlük ortamında yetişeceklerdir.

Gençlere ailece, okulca, iş yerlerinde, ülke yönetiminde söz hakkı verilecek, kararlara katılmaları sağlanacak ve kişiliklerini geliştirebilecekleri bir ortam yaratılacaktır.

Gençlerin ruh ve beden sağlığını korumak, eğitim ve iş olanakları sağlamak, boş zamanlarını değerlendirmek için gerekli önlemler alınacaktır.

J) Spor

Spor, okul, sendika, askeri birlik, iş yerleri, kooperatifler ve kitle örgütleri eliyle geniş kitlelere yayılacak. Geniş kitlelerin sistemli, düzenli ve bilimsel biçimde spor yapmaları sağlanacaktır.

Cimnastik, yüzme ve atletizm gibi yaş gruplarına dönük temel sporlara öncelik verilecektir.

Spor uzmanı yetiştirilmesinde, çok yönlü spor tesislerinin yapılmasında, yeterli malzeme sağlanmasında, düzenli beslenme ve sağlık ihtiyaçlarının karşılanmasında Spor Bakanlığı, İl ve İlçe yönetimleri, belediyeler ve kulüpler işbirliği yapacaklar. Spor Bakanlığı ülke çapında, İl ve ilçe çapında yönetimleri kendi bölgelerinde spor faali-yetlerini planlayıp denetleyeceklerdir.

VII- ÇEVRE SORUNU

Bizler Dünya denilen bir uzay gemisinde birlikte yaşıyoruz. Aynı kaderi paylaşıyoruz. Gelecek kuşaklardan ve gezengenimizdeki bütün canlılardan so-

rumluyuz. Kirlettiğimiz Dünya'nın dengesi bozulursa birlikte yok olacağız.

Eskiye oranla çevre bilincinin gelişmesine rağmen tehlikenin boyutları azalmamıştır. Dünyamız hızla kirleniyor. Doğal denge bozuluyor. Sağlıklı ve yaşanabilir temiz bir çevreden uzaklaşıyoruz. Su, toprak ve hava kirliliği, asit yağmurları, ozon tabakasının delinmesi, tarım alanlarının yok olması, orman kuşağının tahribi, nükleer santralların tehdidi, bütün insanlığın ve birlikte yaşadığı canlıların en önemli sorunudur.

Tüketim toplumlarının aşırı tüketme hırsı, doğal kaynakların sorumsuzca kullanılmasına ve doğal dengenin bozulmasına neden oluyor.

Bizler, çocuklarımıza, torunlarımıza mutlu yaşayabilecekleri temiz ve sağlıklı bir çevre, doğal dengenin korunduğu bir Dünya bırakmak zorundayız HEP iktidarında, Türkiye'nin sanayileşmesi, kentleşmesi, ekonomik büyümesi ve kalkınması, turizmin gelişmesi bu amaca uygun olarak gerçekleştirilecektir. Bu amaca uygun olmayan ve doğal dengeyi bozan, çevreyi kirleten hiç bir eko-nomik faaliyete izin verilmeyecektir. Hangi nedenle olursa olsun, çevreyi kirletme ve doğal dengeyi bozma fiillerine hem hapis cezası verilecek ve hem de ağır ekonomik yaptırımlar uygulanacaktır.

Bu amaçla her alanda uluslararası işbirliğine gidilecek ve geri kalmış ülkelerin, sanayileşmiş ülkelerin çöplüğü olmasını engellemek için Üçüncü Dünya Ülkeleriyle dayanışma ve işbirliği içinde etkin bir çevre politikası oluşturacaktır.

H E P iktidarında, doğal dengenin korunması ve mutlu yaşanabilir temiz ve sağlıklı bir çevrenin oluşması için gereken her türlü önlemler alınacak ve esasen parti programının uygulanması doğal olarak bu sonucu yaratacaktır.

VIII - EĞİTİM VE KÜLTÜR

a) Eğitim

Eğitim, insan kişiliğini ve onur duygusunun tam geliştirmeye ve insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye tüm uluslar, ırklar, etnik ve dinsel gruplar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirmeye ve barışı koruma girişimlerini desteklemeye yönelik olarak yapılacak, laik ve bilimsel olacaktır. Hiç bir eğitim kurumu bu ilkelere aykırı eğitim yapamayacaklardır. Eğitim, ırkçı ve şöven milliyetçi etkilerden tamamen arındırılacaktır.

Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü arttırmak için, evrensel ölçülere uygun bilgi birikimine ve beceriye sahip insan yetiştirilecektir.

Eğitimde çoğulculuğa ve çeşitliliğe önem verilecek. Akla dayalı farklı görüşlerin açıklanması ve tartışılması engellenmeyecek, akla ve bilime dayalı hoşgörülü kuşaklar yetiştirilecektir.

Okulların ve eğitim kurumlarının yönetimleri demokratikleştirilecek . İlkokullardan başlamak üzere bütün okulların yönetimine öğretmenler, veliler ve öğrenci temsilcilerinin de katılımı sağlanacaktır.

Okul öncesi eğitime önem verilecek ve geliştirilecektir.

Zorunlu ilköğretim, Türkiye'nin her yerinde 8 yıl olacak ve bunu gerçekleştirmek için gerekli olanaklar sağlanacaktır.

Eğitim parasız olacak. Fırsat eşitliği sağlanacak. Ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere yardım için yeterli bir burs sistemi kurulacakır.

Eğitimde bölgeler ve sınıflar arası eşitsizlikler giderilecek. Eğitim yatırımlarında, öğretmen ve öğretim üyesi temininde geri kalmış bölgelerle geri kalmış semtlere öncelik tanınacaktır.

Öğretmenlerin eğitmine daha büyük ağırlık veri-

lecek. Maddi koşulları iyileştirilerek kendilerini geliştirmeleri ve çalışmalarında daha verimli olmalı sağlanacaktır.

Öğrencilerin kültür düzeylerini yükseltmek ve evrensel kültür değerlerini benimsetmek için gerekli çalışmalar yapılacak. Eğitimde güzel sanatlara, felsefeye ve yabancı dile önem verilecek.

Yabancı dil eğitimine, genel eğitim sistemi içinde, fırsat eşitliği ilkesine uygun olarak ağırlık verilecektir.

Laik ve bilimsel ilkelere uygun olarak öğretim birliği sağlanacaktır. İmam Hatip Okulları genel liselere dönüştürülecektir. Din adamı yetiştirmek için ihtiyacı karşılayacak ölçüde İmam Hatip Yüksek Okulları açılacaktır.

Zorunlu din ve ahlak dersleri kaldırılacaktır.

Ana babaların çocuklarına, kendi dini ve felsefi inançlarına uygun bir eğitim ve öğretim sağlama hakkına saygı gösterilecektir.

Yetişkinlerin eğitimine önem verilecektir.

Eğitimle ekonomik gelişme arasında yakın bir ilişki var. Eğitime yapılan yatırım oranında gelişme de sağlanıyor. Laik ve bilimsel temele dayalı eğitimin yaygınlaştırılması, kalitesinin yükselmesi ve ciddi bilimsel araştırmaların artması sonucunda ekonomik gelişme ve ekonomik refah da gerçekleşir.

Bütçeden eğitime ayrılan pay çok büyük oranda arttırılacaktır.

Türkiye'nin sanayileşmesi ve kalkınması ileri teknoloji üretimine bağlı, ileri teknoloji üretiminin alt yapısını ise ciddi bilimsel araştırmaları yürütebilen, yaratıcı insan gücünü yetiştiren üstün nitelikli üniversiteler oluşturur.

Üniversiteler, kalıplaşmış bilgileri öğrencilere aktaran kurumlar olmaktan çıkarılacak, bilimsel çalışmaların özendirildiği, gerçeklerin araştırıldığı, sorunların tartışılıp çözümlenip üretildiği, yeni buluş ve fikirlere açık kurumlara dönüştürülecektir.

YÖK kaldırılacak. Üniversiteler özerk olacak. Üniversite yönetimine, öğretim üyeleriyle beraber öğrenci temsilcileri de katılacak.

Üniversitelerde tek tip eğitim yapılmayacak. Her üniversite, laik ve bilimsel olmak koşuluyla, nasıl bir eğitim sistemi uygulayacağını kendisi saptayacaktır.

Yüksek öğretim herkese yeteneğine göre eşit olarak sağlanacaktır.

Eğitimde, merkezi yönetimin rolü en aza indirilecek. İl ve ilçe yönetimleri, eğitim ve öğretim, genel eğitim politikasının amaçlarına uygun olarak, yerel özelliklere göre planlayıp yürüteceklerdir.

Ortaöğretimin kalitesinde standardizasyon sağlanacak. Okullar arasında, eğitim ve öğretim düzeyi bakımından önemli bir fark kalmayacağı için sınavlara ve bunun sonucu olarak özel dershanelere ihtiyaç kalmayacaktır.

Hem çocuklarımızın, yeteneklerini ve kişiliklerini geliştirecekleri oyunla depolu zamanları olacak ve hem de eğitimde fırsat eşitliği sağlanacaktır.

Ortaöğretimde mesleki ve teknik eğitime büyük önem verilecek.

Yüksek meslek Okullarının sayısı arttırılarak yaygınlaştırılacaktır.

Bu şekilde hem ekonominin ihtiyaç duyduğu kalifiye eleman yetiştirilecek ve hem de üniversitelerin kapısındaki yığılmalar önlenecektir.

Yüksek öğretim, ülke ihtiyaçları ve başvuran öğrenci sayısı gözönüne alınarak planlanacaktır.

Üniversiteye giriş için sınavlar, belirli kalıplardan kurtarılarak, öğrencilerin ilgi, yetenek ve yeterliliklerini ölçen bir niteliğe kavuşturulacaklardır.

Her öğrencinin ilgi ve yeteneğine göre bir yüksek öğretim kurumuna girmesi sağlanacak; hiç biri , ilgi duymadığı veya yeteneklerinin uymadığı bir bölüme ras-

lantısal olarak girmek zorunda kalmayacaktır.

b) Kültür

Türkiye'yi, kültürlerin çoğulluğunu ve çeşitliliğini temel alan bir Dünya Uygarlığı'nın parçası olarak görüyoruz. Yargılarımızda evrensel değerler sistemine öncelik tanıyoruz.

Mezopotamya, Hitit ve Batı Anadolu gibi büyük uygurlıkların mirasçıyız. Ülkemizin binlerce yıllık zengin tarihsel mirasına sahip çıkarak ve onun çoğulcu yapısını koruyup geliştirerek çağdaş ileri kültür düzeyine ulaşmayı amaçlıyoruz.

Bunun için tarihsel ve kültürel değerler korunacak.

Kültürel ve sanatsal etkinlikler desteklenecek ve yaygınlaştırılacak. Herkesin kültürel yaşama katılması ve kültürel alanda uluslararası ilişkilerin ve işbirliğinin geliştirilmesi için gerekli önlemler alınacaktır. Kültürel etkinliklerden yararlanebilme olanaklarındaki eşitsizlikler giderilecektir.

Güzel sanatların eğitiminde evrensel ölçüler esas alınacaktır.

Sanatçı ve sanat eserleri korunacak. Sanatçıya, özgür bir ortamda yaratıcılığını geliştirmesi için olanaklar sağlanacaktır.

Asimilasyon, insan haklarına en büyük, en ağır saldırıdır. İnsanın etnik kimliğini, kültürel varlığını ve sonuçta manevi kişiliğini yok etmeye yönelik suçtur. Bir insanlık suçudur.

Türkiye, onayladığı uluslararası sözleşmelerle de asimilasyona karşı olacağını taahhüt etmiştir. bu taahhüdüne uymak zorundadır.

H E P, asimilasyon politikasına son verecek ve bu politakaların yol açtığı olumsuzlukların giderilmesi için gerekli önlemleri alacaktır.

Kültür yaşamı üzerindeki emperyalist, ırkçı ve şoven milliyetçi baskılar kaldırılacaktır. Yerleşim birimlerinin,

doğa, tarih ve kültür eserlerinin tarihsel eski adları korunacaktır.

IX- EKONOMİ

Türkiye ekonomisine, uluslararası tekellerle, onlarla işbirliği yapan yerli tekeller egemendir. İşsizlik, yüksek enflasyon, tüketicinin pahalı ve kalitesiz mal almak zorunda kalması ve ekonomik gelişmenin sağlanamaması tekellerin ekonomiye egemenliklerinin bir sonucudur.

Tekellerin oluşmasına engel olmak için gerekli yasal ve ekonomik önlemler alınacaktır.

Ekonomik gücün merkezileşmesini önlemek ve yaygın dağılımını sağlamak için ekonomide derinliğine adâmi merkeziyetçilik uygulanacaktır.

Temel ekonomik kararların alınmasında, ekonomik çıkarlarını demokratik değerlerden ve insan haklarından üstün tutan işadamı, teknokrat ve yüksek bürokratlar belirleyici olmayacaklar, toplumsal yararlara öncelik veren demokratik karar mekanizmalarına bağlı olacaklardır.

Bugün, ekonomik kalkınmanın, siyasal bilinçlenmenin ve sosyal freni haline gelen bürokrasi, halk iradesini temsi leden kurumların tamamen emrinde ve denetiminde olacak. Bürokrasi, işlevlerini en iyi şekilde yerine getirecek bir yapıya kavuşturalacaktır.

Ekonomi, kalkınmayı, refahı, sosyal adaleti sağlayacak doğrultuda ve geniş halk kitlelerinin ihtiyacına göre yönlendirelecektir.

Türkiye az gelişmiş bir ülkedir. Milli gelirin artışı zamana bağlıdır. İnsanların aç ve açıkta kalmaması için düşük milli gelirin sosyal adalete uygun olarak dağılımı sağlanmakla beraber lüks ve ısrafda önlenecektir. Bunun için hem ekonomik, ve mali, hem de kültürel ve eğitsel önlemler alınacaktır.

KİT'ler özelleşitirilmeyecektir. KİT yönetimleri, işçilerin, bütün çalışanların, yerel yönetimlerin, üreteci ve tüketici temsilcilerinin de katılımı sağlanarak demok-

ratikleştirilecektir.

KİT'ler rekabete açılarak hem verimli çalışmaları sağlanacak, hem de tekellerin oluşmasını engelleme işlevi yüklenecektir.

a) Sanayi

DTP'nin hedefi, Türkiye'nin ileri teknolojiye da-yalı bir sanayi toplumu olmasıdır. Bu hedefe, aşağıdan yukarıya doğru oluşturulmuş demokratik bir planlamayla varılacaktır.

Sanayileşme, çevrenin kirlenmesine, tarıma elverişli arazilerin tahribine yol açmadan başarılacaktır.

Alınacak teşvik önlemleriyle sanayinin desantralizasyonu sağlanacak ve devlet eliyle kurulacak sanayi tesisleri, öncelikle geri kalmış bölgelere yapılacaktır.

Türkiye "ucuz emek cenneti" olmaktan çıkarılacak, Sanayi ucuz işçilikle değil, ileri tekno-lojiye sahip olarak ve teknolojiyi geliştirerek rekabete açılacaktır. Enflasyonist teşvik önlemlerinden ve tüketicinin zararına olacak koruma önlemlerinden kaçınılacaktır.

b) Tarım

Toprak ve su kaynakları korunup geliştirilecek. Verimliliği artırmak için ileri tarım teknolojisi uygulanacak. Tarım girdilerinin fiatları düşürülerek ve taban fiatları yeterli ölçülerde artırılarak tarımla uğraşanların gelirleri yükseltilecektir. Üretici ve tüketici birliklerinin de görüşü alınmak suretiyle taban fiatları önceden tespit edilip açıklanacak tarım reformuyla birlikte toprak reformu yapılacak ve topraksız çiftçilerin yeterli toprağa sahip olmaları sağlanacaktır. Dağıtılacak topraklar, hiç bir ayrım gözetilmeden ve kesinlikle o bölge halkına verilecektir.

Tarım koopreatiflerinin ve kooperatif birliklerinin kurulması özendirilecek ve desteklenecektir.

Hayvancılık desteklenecektir. Hayvan nesli islah edilerek et ve süt veriminin artması sağlanacaktır.

Mer'alar islan edilecek. Mer'a, yaylak ve kışlaklar her ne suretle olursa olsun özel mülkiyet konusu olamayacak. Bu gibi yerlerden ancak o çevrede bulunan hayvan üretici birlikleri yararlanacaklardır.

Düşük faizli tarım ve havyancılık kredileri artıralacak. Girdiler ucuzlatılacak. Aracılar devreden çıkarılacak. Üreticilerin kooperatiflerde birleşerek güçlü pazarlama ve ihracatçı birlikleri olunacaktır.

Orman varlığımız korunacak ve geliştirilecektir.

c) Vergi

Kişinin, kendisi ve ailesinin sağlık ve gönenci için gerekli olan beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım ihtiyaçlarını karşılayacak gelir miktarından vergi alınmayacaktır.

Kademeli vergilendirme ile çok kazanandan çok, az kazanandan az vergi alınacaktır.

Sosyal kesimler arasında gelirin adil olarak yeniden bölüşümünü sağlayacak etkili, ciddi ve çağdaş bir vergi sistemi getirilecektir.

Ülkemizin geri kalmışlığının nedenlerinden en önemlisi vergi kaçakçılığıdır. Ülkenin bugüne kadar içinde bulunduğu siyasal rejim ve ekonomik sistem vergi kaçakçılığını adeta teşvik etmiştir. Devlete karşı işlenmiş suçlar diye nitelendirilen ve aslında büyük oranda düşünce ve örgütlenme özgürlüğü olarak nitelediğimiz eylemlere karşı binlerce güvenlik görevlisi görevlendirilip, genel bütçeden bu görevler için önemli oranda kaynak aktarılırken, vergi kaçıranlara karşı varolan yasalar içinde bile mücadele verilmemektedir.

Parti, bu gerçeklerden hareketle ülkenini kalkınması ve toplumsal barış için vergi kaçakçılığına karşı etkili önlemler alacak, bunun için mali denetime daha fazla kaynak aktararak, bu denetimi güçlendirecektir.

d) Turizm ve Dinlenme

Halkın dinlenme ihtiyacını karşılamaya öncelik veren, ülkemize hem döviz kazandıran ve hem de doğal güzellikleri ve doğal dengeyi bozmayan bir turizm politi-

kası uygulanacaktır.

Kıyılarımızdan ve dinlence yerlerinden herkesin yararlanabilmesine olanak sağlanacaktır.

e) Bölgeler Arası Dengesizlik

Türkiye sınıflar ve böglere arası gelir farklarının en yüksek olduğu ve bir uçuruma dönüştüğü ülkelerden biridir. Bu fark her geçen gün de artıyor.

Türkiye'de kişi başına düşen milli gelir 1200 $ iken, 21 Doğu ve Güneydoğu ilinde 494 $, olağanüstü hal bölgesi içinde yer alan 7 ilde 382 $ düzeyine iniyor.

Kocaeli'de kişi başına düşen milli gelir 3211 $ iken, Ağır'da 200 $, Hakkari'de 174 $'dır.

Olağanüstü hal bölgesindeki 7 İl'e kamu yatırımlarının sadece yüzde, 2,8'i, özel sektör yatırımlarınınise yüzde 1,4'ü gidiyor.

Alınan teşvik önlemlerine rağmen özel söktör Doğu ve Güneydoğu'ya yatırım yapmıyor. Bu bölgenin Batı'ya sürekli olarak sermaye, beyin ve emek göçü vardır.

Bu nedenle Doğu ve Güneydoğ'nun ekonomik kalkınması ancak devlet yatırımlarıyla mümkündür.

Doğu ve Güneydoğu'nun kalkınması için bölgesel kalkınma planı yapılacak. Toprak ve tarım reformuyla beraber sanayiye ağırlık verilecek. kamu yatırımlarının önemli bir bölümü bu bölgeye aktarılacak.

Ayrıca özel teşebbüsün yatırım yapması için de daha geniş kapsamlı ve gerçekçi teşvik önlemleri uygulanacaktır.

Alınacak ekonomik ve mali önlemlerle, herkesin milli gelirden adaletli bir pay alması sağlanacak ve milli gelirin bölüşümünde emek unsuruna hak ettiği pay verilecektir.

Parti ezilen, sömürülen ve baskı altında tutulanların partisi olacaktır.

Baskıya, zulme ve sömürüye karşı mücadele partinin genel görevi olacaktır.

H E P

"İşçilerin, işsizlerin, köylülerin, memurların, öğretmenlerin, demokrat, sosyaldemokrat ve sosyalist aydınların, esnafın, zanatkarın, baskıya ve sömürüye maruz kalan halk kitlelerinin ve demokrasiden yana olan herkesin partisidir."